

NORDEN I BIO 08/09

Tema toleranse

Undervisningskompendium
Norge

INNHold

Norden i Bio 2008	3
Oplegg og arbeidsmåter	5
Hva sier læreplanene?	8
Danmark	8
Norge	9
Sverige	9
Sprokforståelse i Norden	10
Opptakt til Norden i Bio	11
Toleranse – fellestemaet	13
Arbeidet med filmene	14
Paranoia	15
To mot en	20
Kjære gjæster	22
Elixir	25
Å leve, å eksistere	30
Språkene i Norden	32
Lenker	35
Foreningen Norden	37
Filmens virkemidler – terminologi	39
Flere oppgaver	41
Fasit	45

Det betragtes som ganske enestående, at de fleste mennesker i de skandinaviske lande kan kommunikere indbyrdes ved hjælp af deres modersmål.

Undervisningsvejledning for faget dansk

Norden i Bio 2008

Norden i Bio er en felles nordisk språksatsing for skoler i hele Norden. Prosjektet har som mål at unge i Norden skal kunne forstå hverandre bedre enn i dag og føle sterkere samhörighet. Med utgangspunkt i gode og engasjerende kortfilmer håper vi å ha laget et undervisningsopplegg som vil øke kunnskapen om og interessen for skandinaviske språk.

Norden i Bio er først og fremst et språkprosjekt, men det er også et kulturprosjekt. I tillegg til at dagens unge skal bli bedre kjent med nabospråkene sine, er det et mål å øke kunnskapene om Norden og interessen for nordisk kultur og historie. Prosjektet ønsker også at elevene skal få bedre kunnskap om film og filmatiske virkemidler.

Norden i Bio 2008 bygger på fem kortfilmer – én fra hvert av de fem nordiske landene. Filmene er valgt ut på grunn av tematikk og kvalitet. Alle de fem filmene handler om toleranse, som er hovedtemaet i årets kompendium. De tar opp ulike situasjoner der vår evne til toleranse blir utfordret. Det gjelder for eksempel integrering, mobbing og homoseksualitet.

Opgavene i kompendiet tar utgangspunkt i de fem filmene og dialogene i dem. Gode filmer gir opplevelser og skaper engasjement. De er derfor et godt utgangspunkt for samtale og diskusjon. Vi tror at hvis elevene blir interessert i filmene, blir de også motivert til å arbeide med sine skandinaviske nabospråk. De fem filmene i Norden i Bio 2008 er:

Danmark

Paranoia (2007)

Regi: Jesper Troelstrup

Lengde: 14 minutter

Norge

To mot en (2006)

Regi: Alexander Kayiambakis

Lengde: 10 minutter

Island

Kjære gjester (2006)

Regi: Ísöld Uggadóttir

Lengde: 20 minutter

Sverige

Elixir (2003)

Regi: Babak Najafi

Lengde: 25 minutter

Finland

Å leve, å eksistere (2007)

Regi: Reetta Aalto

Lengde: 13 minutter

Målgruppen for dette kompendiet er 15–19-årige elever, som enten går i de øverste klassene i grunnskolen eller i videregående opplæring. Målgruppen er valgt dels ut fra innhold og tematikk i filmene, og dels ut fra hva læreplanene i de ulike land sier om undervisningen om Norden og det nordiske språk – og om toleranse.

Norden framstår som et språkfelleskap for litt over 20 millioner mennesker i en felles region. Vi som bor her, kan langt på vei forstå hverandre selv om vi snakker eller skriver vårt eget språk. Dette språkfelleskapet er vel verdt å ta vare på. Det er forutsetningen for det folkelige, kulturelle, økonomiske og politiske samarbeidet i Norden.

Språkforståelsen er det viktigste i prosjektet. Vi håper at elevene gjennom arbeidet med kompendiet vil oppdage at de kan forstå mer av svensk og dansk tale og skrift enn de trodde da de begynte. Vi håper også at de vil oppdage at vi er privilegerte som kan bruke vårt eget språk når vi møter mennesker fra andre land.

Norden i Bio legger hovedvekten på å få fram likheter i språk og kultur. De skandinaviske språkene har mye felles i ordforråd og grammatikk, og også i uttale. Språklige forskjeller er interessante, for de krydrer arbeidet. Men hovedmålet for prosjektet er å få fram at det er mer som samler enn som skiller. Hvis elevene synes det er «kult» å snakke skandinavisk, har vi nådd målet for prosjektet.

Resultatet blir best når elevene synes arbeidet er interessant og morsomt. Vi har derfor lagt vekt på å få i gang gode diskusjoner og på å lage enkle, praktiske og konkrete oppgaver. Bli oppgavene for vanskelige og for teoretiske, vil de virke imot sin hensikt. Grammatikk og språkhistorie har derfor begrenset plass. I enkelte klasser kan det imidlertid være naturlig å bruke tid også på slike spørsmål. Det må læreren vurdere.

Det er et sterkt politisk ønske om å styrke kunnskapen om nabospråkene. I deklarasjonen om nordisk språkpolitikk sier Nordisk Råd at målet er at alle nordboere skal kunne kommunisere med hverandre, og i første rekke på et skandinavisk språk. For å oppnå dette mener Nordisk Råd at undervisningen i nabospråkene i skolen må styrkes. Undervisningsminister Bertel Haarder sier det slik:

“Med hensyn til fremtidige initiativer skal der gøres en innsats for den gensidige sprogforståelse i Norden. Her spiller kulturprodukter som film, krimier, romaner og digte en rolle. Ved bevidst at udnytte de nordiske landes kulturproduktion kan man medvirke til at skabe en stemning blandt de unge, som gør, at de føler, at det at kunne bruge de andre nordiske landes sprog, er – med et moderne udtryk – cool. Nordisk skal være cool blandt de unge.”

Norden i Bio er et samnordisk prosjekt. Det er resultatet av entusiasme og innsats fra folk i hele Norden. Bak prosjektet står Foreningene Nordens Forbund, Norden-foreningene og de nordiske informasjonskontorene.

Vi håper at arbeidet med Norden i Bio 2008 vil gi elever og lærere positive opplevelser – både filmatiske og språklige. Og vi håper at vi gjennom dette prosjektet har bidratt til å styrke undervisningen i nabospråkene.

Fra filmene “Å leve, å eksistere”, “Eliksir” og “Kjære gjester”

Språket kan bevares bare hvis språkbrukerne aktivt går inn for å bruke det og bevare det.

Nordens språk med røtter og føtter

Opplegg og arbeidsmåter

Norden I Bio er et fleksibelt opplegg. Det kan brukes på mange måter. Dere kan bruke kompendiet helt eller delvis, eller dere kan bruke det som grunnlag for å utarbeide egne undervisningsopplegg. Mulighetene til å variere og kombinere er mange.

Forslagene til arbeidsmåter og oppgaver er nettopp forslag. De skal være en hjelp, men de skal ikke stenge for gode ideer og kreativitet. Det viktigste er arbeidet har et klart mål: å fremme den internordiske språkforståelsen og styrke nordisk samholdighet. Det fører mange veier til dette målet.

Før dere bestemmer dere for hvordan dere vil arbeide med Norden i Bio, bør dere sette dere grundig inn i materialet. Dere må også bestemme hvor mye tid dere vil bruke, og hvordan dere vil organisere arbeidet. Utbyttet er størst hvis arbeidet spres over en lengre periode.

Materialet henvender seg i særlig grad til lærere som underviser i dansk, norsk eller svensk. Men lærere som underviser i andre fag, kan med fordel trekkes med i tverrfaglige opplegg. Kompendiet egner seg godt som del av et større prosjekt om Norden.

Oppgavene kan brukes på flere måter. De kan gjennomgås av læreren i samlet klasse. De kan brukes til individuelt arbeid. Eller elevene kan arbeide med dem parvis eller i grupper. Enkelte oppgaver bør diskuteres i samlet klasse, men diskusjonene blir ofte best med små summe grupper før den felles diskusjonen.

Hvis elevene arbeider enkeltvis eller i grupper, bør læreren gjennomgå svarene til slutt. Det er det viktig med en felles oppsummering der man trekker fram hva man har lært av å arbeide med filmene og språkoppgavene. Kanskje er det ikke så vanskelig å forstå våre nabo språk som vi trodde før vi begynte på prosjektet? Kanskje har vi mer felles enn vi skulle tro?

Før dere begynner å arbeide med språkoppgavene, bør dere bruke litt tid på å snakke om språklige likheter og ulikheter, og om hva man gjør når man støter på ord som man ikke uten videre forstår. Elevene kan forsøke å gjette på vanskelige ord før de spør læreren eller ser i nettordboken.

Alle filmene er teksten på fem språk (dansk, finsk, islandsk, norsk og svensk). De kan vises med undertekster på originalspråket eller på elevenes eget språk, og de kan også vises uten undertekster. Videre kan de avspilles bare med lyd og uten bilder.

Oppgaver

Kompendiet inneholder mange oppgaver, og det er ikke meningen å bruke alle. Filmene er utgangspunktet for arbeidet, og det er laget oppgaver til hver enkelt film. Det er tre typer slike oppgaver:

- oppgaver knyttet til tema og innhold i filmen
- oppgaver knyttet til talespråket
- oppgaver knyttet til skriftspråket

I tillegg er det laget oppgaver som kan brukes som en introduksjon til arbeidet. Kompendiet har også mange ekstra oppgaver. Disse har gjerne med kultur, samfunn og geografi å gjøre. Bak i kompendiet er det fasit til noen av oppgavene.

Noen av oppgavene er ikke knyttet til filmene. Dette er for eksempel oppgaver som spør om hva danske og svenske ord betyr. Det er også en oppgave om det vi kaller «falske venner» – ord som skrives eller uttales likt eller nesten likt, men har forskjellig betydning.

Det er ikke laget språkoppgaver til den finske og den islandske filmen. Men det er fint om dere bruker litt tid også på disse språkene, og at dere snakker litt om hva som er spesielt for finsk og islandsk. Heller ikke til den nasjonale filmen er det laget språkoppgaver, men filmen bør brukes på vanlig måte til arbeid med årets tema.

Alle oppgavene finnes som Word-filer på www.nordenibio.org. Dermed blir det enklere for læreren å velge ut de oppgavene man ønsker å bruke.

Filmene

Under **Undervisningstips** er laget mange oppgaver til hver av filmene. Oppgavene går både på tema og på filmatiske virkemidler. De er delt inn i hovedgrupper eller tema. Dermed er det enkelt å bruke dem til gruppearbeid og la ulike grupper av elever arbeide med hvert sitt sett av oppgaver.

Talespråket

Den største utfordringen for bedre nabospråkforståelse er talespråket. De fleste synes det er enklere å forstå skrift enn tale, men det er ofte i muntlige situasjoner vi møter nabospråkene. Derfor er det viktig å bruke en del tid på lytteøvelser.

Det gjelder kanskje i særlig grad arbeidet med dansk, for undersøkelser viser at mange synes det er vanskelig å forstå dansk tale. Målet må være at elevene skal få oppleve at det ikke er så vanskelig som de kanskje trodde. Det går gjerne lettere hvis de kan følge med i teksten samtidig som de lytter til det som blir sagt. Elevene kan for eksempel få utdelt dialogene slik at de kan følge med i filmen, som vises uten undertekster.

Skriftspråket

Det er laget språkoppgaver med utgangspunkt i filmdialogene. Oppgavene går både på forståelse av ord og uttrykk og på vanlige kjennetegn ved det aktuelle skriftspråket, kjennetegn som skiller det fra vårt eget. Det er viktig å få fram at svært mye er likt, selv om en god del er forskjellig.

Dialogene

Dialogene i filmene er utgangspunkt for arbeidet med språket. Dialogene kan lastes ned og skrives ut fra www.nordenibio.org. De finnes både som pdf-fil og som Word-fil. Elevene kan arbeide med dem både på PC og som utskrifter. Det er en fordel om elevene har tilgang til PC og Internett, men man kan godt arbeide med kompendiet uten slike hjelpemidler.

I tillegg til dialogene kan dere også bruke andre tekster til å finne eksempel på likheter og språkkjennetegn i nabospråkene.

Hjelpemidler

Et nyttig hjelpemiddel er **Skandinavisk onlineleksikon**. Det er en elektronisk ordbok som finnes på Internett på <http://www.tradusa.se/lexicon/capere.jsp>. På nettet finnes også større ordbøker på originalspråket. Oversikt over en del hjelpemidler og aktuell informasjon på nettet finnes bak i kompendiet. Her finnes det også en samling lenker til nettsteder med nyttig informasjon om nordiske språk.

På hjemmesiden til prosjektet finner dere nyttig tilleggsmateriell under fanen «Undervisningsmateriell». Her er det artikler om:

- **Hva er språk?** (norsk tekst)
Av Torbjørg Breivik, Språkrådet
- **Finlandssvenskarna och svenskan i Finland** (svensk tekst)
Av Saara Haapamäki, Åbo Akademi

- **En introduksjon til sprogene i Norden** (dansk tekst)
Av Jens Cramer, tidligere lektor ved Nordisk Institut i Århus. (teksten finnes i det danske og islandske kompendiet)
- **Likheter og ulikheter i de skandinaviske språkene** (norsk tekst)
Av Torbjørg Breivik, Språkrådet (Norge)
(teksten finnes i det norske kompendiet)
- **Nordiska språk** (svensk tekst)
Av Birgitta Lindgren, Språkrådet (Sverige)
(teksten finnes i det svenske og finske kompendiet)

Udredning angående sprogforståelsen i Norden og den nationale opfølgning (dansk tekst)
Lis Madsen, Zahles Seminarium

 Den nordiska språkgemenskapen och det nordiska samarbetet är en tillgång och styrka.

Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik

Elevernes færdighed i at forstå talt og skrevet svensk og norsk udvikles hovedsageligt gennem en tilvænnning ved jævnlige møder med disse sprog igennem hele skoleforløbet.
Undervisningsvejledning for faget dansk

Hva sier læreplanene?

De nordiske land har læreplaner som pålegger skolene å arbeide med nordiske språk. Kravene til undervisningen varierer imidlertid. Det har Lis Madsen gjort greie for i rapporten *Udredning angående sprogforståelsen i Norden og den nationale opfølgning* som kom i 2005. Rapporten kan lastes ned fra www.nordenibio.org.

Nedenfor har vi tatt med aktuelle utdrag fra læreplanene i Danmark, Norge og Sverige.

Danmark

Danmark har tydelig formulerte mål for nordisk språk og kultur. I *Fælles Mål i skolens hverdag* sies det bl.a. om formålet for faget dansk:

- *Undervisningen skal give eleverne adgang til det nordiske sprog- og kulturfællesskab.*

I *Undervisningsvejledning for faget dansk* er det gjort utførlig greie for *Det nordiske perspektiv*. Veiledningen gir konkrete råd om arbeidet med nabospråkene. Her heter det blant annet:

Det er af største betydning, at den nordiske dimension i skolen bliver integreret i arbejdet med dansk, hvor det er naturligt, samt i de tværfaglige og tematiske sammenhænge, hvor nordisk samarbejde og bevidsthed har markeret sig mest synligt i verdenssamfundet, nemlig i forbindelse med demokrati, velfærd, miljø og menneskerettigheder.

Elevernes færdighed i at forstå talt og skrevet svensk og norsk udvikles hovedsageligt gennem en tilvænnning ved jævnlige møder med disse sprog igennem hele skoleforløbet.

Trinmål for faget Dansk sier at undervisningen skal lede fram mot at elevene etter 9. og 10. klassetrinn:

... har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- *forstå norsk og svensk i store træk og have kendskab til ligheder og forskelle mellem nabosprogene.*
- *læse norske og svenske tekster.*

I *Beskrivelse af udviklingen i undervisningen* står det:

Norsk og svensk talesprog, fx på bånd, cd, film og tv, anvendes, hvor det er relevant i forløb og aktuelle situationer. I forbindelse hermed fokuseres der på sproglige ligheder og forskelle i betydning, udtale og intonation.

... Norske og svenske tekster indgår i trykt form, via nettet og som filmundertekster, hvor det er relevant i forløb og aktuelle situationer. På baggrund heraf iagttages skriftsproglige ligheder og forskelle med hensyn til betydning, ortografi og sproghistorie.

Gymnasiale uddannelser

Undervisningsvejledning Dansk A – Stx har et eget underkapittel (2.2.9) – om svensk og norsk:

Ifølge læreplanen skal der i løbet af de tre år læses svenske og norske tekster på originalsproget. Læsningen sigter dels på et (litterært) tekstforståelsesniveau, dels på at lade eleverne stifte bekendtskab med sprog (og kulturer), der har været fælles, og som derfor ligger tæt på det, vi i dag forstår som dansk.

Det er ikke hensigten, at eleverne inden for det obligatoriske kernestof eksplisit skal beskæftige sig med grammatik, syntaks eller udtale.

Norge

I den nye norske læreplanen fra 2006 – *Kunnskapsløftet* – er nabospråkforståelse og undervisning i nordiske språk løftet opp som et viktig element i skolen. Læreplanen for norsk i Læreplanverket for Kunnskapsløftet sier at hovedområdet Språk og kultur "dreier seg om norsk og nordisk språk- og tekstkultur, men med internasjonale perspektiver". Kompetansemålene for det samme hovedområdet fastslår videre som mål for opplæringen at elevene:

Etter 4. trinn kan:

- *forstå noe svensk og dansk tale*

Etter 7. trinn kan:

- *lese og gjengi innholdet i enkle litterære tekster på svensk og dansk*

Etter 10. trinn kan:

- *forstå og gjengi informasjon fra svensk og dansk dagligtale*
- *lese og gjengi innholdet i et utvalg tekster på svensk og dansk*

Etter vg. 1 kan:

- *gjøre rede for likheter og forskjeller mellom de nordiske språkene og mellom norrønt og moderne norsk språk*

Etter vg. 2 kan:

- *gjøre rede for et utvalg nordiske tekster i oversettelse og i original*

Etter vg. 3 kan:

- *beskrive og sammenligne de nordiske lands språksituasjon og språkpolitikk*

Sverige

I den svenske læreplanen *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94* er det formulert mål om språk- og kulturarv. Her er noen utdrag:

Skolans uppdrag

Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa.

Mål att sträva mot

Kursplanen for svensk i grunnskolen sier blant annet at:

Skolan skall i sin undervisning i svenska sträva efter att eleven:

- *får erfarenheter av språken i de nordiska grannländerna samt en orientering om det samiska språket och övriga minoritetsspråk i Sverige.*

Og i Gymnasieskolan:

- *uppövar sin förmåga att förstå talad och skriven norska och danska och får kännedom om litteratur, språk och språksituation i hela Norden inklusive minoritetsspråken i Sverige.*

Toleranse

Medmenneskelighet, menneskeverd, likestilling og toleranse har en sentral plass i nordiske læreplaner. Årets tema er derfor sterkt knyttet til de oppgaver skolen har etter læreplanene.

Engang talte vi samme sprog, men nu forstår vi mindre og mindre, når vi hører vores nabosprog, og jo yngre man er, desto større er problemet.

Nordisk skolenett

Språkforståelse i Norden

Mange har tatt det nordiske språkfelleskapet som en selvfølge. Undersøkelser tyder imidlertid på at de unge har mindre kjennskap til andre nordiske språk enn tidligere. Mange unge synes det er vanskelig å forstå nabospråkene og bruker i økende grad engelsk som kommunikasjonsspråk.

Lypunktet er at elever som har fått undervisning i nabospråkene – selv om det er lite, har bedre språkforståelse enn andre. Derfor tror vi at det er mulig å snu trenden, og vi håper at Norden i Bio vil bidra til å skape ny interesse både for nabospråkene og for elevenes eget språk.

Det er litt i overkant av 20 millioner mennesker som bruker og forstår nordiske språk. Så Norden er på mange måter et lite språksamfunn. Men for oss som bor her, er dette språkfelleskapet svært viktig. Det binder Norden sammen kulturelt og politisk. Vi kan kommunisere med hverandre på våre egne språk, og vi deler en verdifull felles kultur. Folk som har et felles språk, har mer felles enn de fleste er klar over.

I dag opplever vi sterkt press fra engelsk. Engelsk er et viktig fremmedspråk, og det er nødvendig å lære engelsk. Men det er ikke bra at engelsk brer seg til stadig flere områder som alternativ til det nasjonale språket. Engelsk skal komme i tillegg til det nasjonale språket, ikke erstatte det. Alle land i Norden er nå i gang med å utvikle språkpolitikk og handlingsplaner for å styrke nasjonalspråket. Forholdet til engelsk har en sentral plass i dette arbeidet.

I 2005 kom det en stor nordisk undersøkelse av internordisk språkforståelse – *Håller språket ihop Norden?* Undersøkelsen, som omfatter hele Norden, har testet ungdoms forståelse av de tre skandinaviske språkene dansk, svensk og norsk i skrift og tale, og dessuten engelsk.

Undersøkelsen viser at forståelsen av nabospråkene varierer kraftig. Færøyingene fikk best resultat i dansk. Det er naturlig ettersom de får en stor del av sin undervisning på dansk. Nordmenn forstår både svensk og dansk. Det er ikke uventet, for det norske lydsystemet har mye felles med det svenske, og norsk og dansk har et stort felles skriftlig ordforråd. Dansker og svensker forstår nabospråkene om lag like godt, men ikke så godt som nordmenn. Dansker forstår norsk litt bedre enn svensk, og svensker norsk litt bedre enn dansk, spesielt talt dansk (Se også INS-prosjektet).

I 1972 ble det også gjort en nordisk språkundersøkelse. Selv om vi ikke uten videre kan sammenlikne resultatene med undersøkelsen i 2005, synes det klart at situasjonen har forverret seg. Vi forstår ikke hverandre godt nok, og dagens unge forstår mindre av nabospråkene enn foreldregenerasjonen gjorde. Det gjelder både talemål og skriftspråk.

En annen tendens er at dagens unge synes det er lettere å forstå engelsk enn sine skandinaviske nabospråk. Og de synes engelsk er finere. I nesten alle nordiske land (eller områder) er resultatene i engelsk markant bedre enn i nabospråkene. Færøyingene er de eneste som forstår et skandinavisk språk bedre enn engelsk. Det er beklagelig hvis nordisk ungdom slutter å kommunisere med hverandre på morsmålet sitt og i stedet bruker engelsk. Over halvparten av elevene i undersøkelsen svarte at de ikke hadde lært om nabospråkene på skolen – verken i grunnskolen eller i videregående skole. Bare 4,5 prosent svarte at det var undervist i nabospråkene, om lag 40 prosent svarte 'Bare litt'. Men elever som hadde fått litt undervisning, hadde klart bedre språkforståelse enn de øvrige.

Dette viser at det nytter. Undersøkelsen gir motivasjon og inspirasjon til å arbeide med nabospråkene. Selv om innsatsen er minimal, ser vi at undervisning gir resultater. Ja, vi er nesten garantert gevinst.

Rapporten *Håller språket ihop Norden?* Kan lastes ned fra <http://www.norden.org/pub/kultur/kultur/sk/TN200573.pdf>

Bruger man sit modersmål i stedet for engelsk, er der ingen grænser for hvor nuanceret man kan udtrykke sig. Men: Hvis vores nordiske granner ikke forstår hvad vi siger, har vi ingen glæde af denne nuancerighed.

Niels Davidsen-Nielsen

Opptakt til Norden i Bio

Som opptakt til Norden i Bio er det viktig å skape motivasjon og interesse for Norden og nabospråkene. For denne aldersgruppen kan det være naturlig å starte med en diskusjon om situasjonen for nabospråkene og verdien av å ha et nordisk språkfelleskap. Ta gjerne utgangspunkt i rapporten *Håller språket ihop Norden?* og diskuter noen av funnene med elevene.

- Er det lett eller vanskelig å forstå svensk og dansk?
- Er det mer kult med engelsk?
- Hvordan har de nordiske språkene utviklet seg historisk?

En annen innfallsvinkel er å få fram den kunnskapen elevene allerede har om Norden, og hvilke forestillinger de har om sine nordiske naboland. Husk at likhet er viktigere enn forskjeller. En del av ekstraoppgavene bak i heftet kan brukes som oppvarming. De handler om språk, kultur og geografi.

Enda en måte er å starte med å vise utdrag fra en eller flere filmer uten undertekst eller med undertekst på originalspråket. Etterpå kan man samtale om spørsmål som disse:

- Hvilket språk snakker de i filmen?
- Hvordan vet dere det? (Skriv nøkkelord på tavla)
- Forstod dere hva personene sier til hverandre?
- Hvor mye forstod dere? Alt – nesten alt – litt – lite – nesten ingenting – ingenting?
- Hvorfor kunne dere forstå så pass mye av det som ble sagt?
- Hvis filmen hadde vært på for eksempel tysk eller fransk, hadde dere forstått like mye da? Hvorfor ikke?

Trolig vil de fleste kunne konkludere med at folk i Norden kan forstå hverandre fordi de har språk som er nært i slekt.

Oppgaver

1. Hva er årsakene til at folk i Norden kan forstå hverandre selv om de snakker eller skriver sitt eget språk?

-
2. Undersøkelsen *Håller språken ihop Norden* fra 2005 viser store forskjeller i språkforståelse. Færøyingene har lett for å forstå dansk. Nordmenn forstår både svensk og dansk. Dansker og svensker forstår om lag like mye, men mindre enn nordmenn. Dansker forstår norsk litt bedre enn svensk, og svensker norsk litt bedre enn dansk.

Hva tror dere er årsaken til disse forskjellene?

-
3. Undersøkelsen viser også at dagens unge synes det er lettere å forstå engelsk enn sine skandinaviske nabospråk. Og de synes engelsk er finere. Bortsett fra på Færøylene er resultatene i engelsk markant bedre enn i nabospråkene.

Hva mener dere er årsaken til dette?

-
4. Er det et problem, eller synes dere det er bra, at engelsk i stadig større grad tas i bruk i Norden?

5. Finn argumenter for og imot at engelsk blir hverdagsspråk i Norden. Hva vinner vi på å snakke engelsk, og hva taper vi?

6. Tror du at du blir nødt til å snakke engelsk med dine egne barnebarn?

7. Hvilket språk ville du snakke dersom du blir kjent med en gutt eller jente fra:

Danmark
Finland
Island
Færøyene
Island
Norge
Sverige
Åland

Begrunn svaret.

8. Hva vil det si å være nordisk? Finnes det en egen nordisk identitet?

9. Lag en språkhistorisk oversikt over utviklingen av dansk, norsk og svensk fra urnordisk og fram til våre dager. *Nordens språk med røtter og føtter* (<http://www.norden.org/nordenssprak/forord.asp>) gir en grei oversikt.

10. Vi som bor i Skandinavia, snakker dansk, norsk eller svensk. Er dette tre ulike språk, eller bør vi heller snakke om dialekter? Hva mener dere? Begrunn svaret.

Toleranse – fellestemaet

Toleranse er fellestemaet for Norden i Bio 2008/2009. De fem kortfilmene tar opp ulike situasjoner der vår toleranse blir stilt på prøve. De gir et godt utgangspunkt for å arbeide med temaet i klassen.

Toleranse kommer fra det latinske *tolerantia* som betyr «å tåle» eller «holde ut noe». I sosial sammenheng kan toleranse derfor defineres som overbærenhet med meninger, holdninger og handlinger som vi selv er uenige i eller blir provosert av.

Toleranse vil si at vi aksepterer andres rett til å mene noe annet enn det vi selv og flertallet mener, og at vi aksepterer deres rett til å leve og handle i samsvar med sine meninger. Å være tolerant krever «noe» av oss, det koster oss noe å akseptere andres rett til å ytre seg og leve i strid med våre egne normer og oppfatninger.

Samtidig er vi ikke forpliktet til å godta alt. Vi har lov til å imøtegå meninger og ta avstand fra handlinger. Det er ikke innholdet i ytringene vi tolererer, men retten til å ytre seg.

Generelle spørsmål som man kan stille når det gjelder årets tema, toleranse, er:

- Hvem får egentlig plass i det samfunnet vi har skapt?
- Hvordan føles det å ikke bli sett?
- Hvilke mekanismer er det som styrer samfunnet vårt?

Toleranse handler om å kunne stille spørsmål ved egne fordommer og vurderinger i møtet med andre. Hva hender i møtet mellom vårt private jeg og den volden og de konfliktene som omgir oss i verden? Hvordan forholder virkeligheten seg til tanken om at alle mennesker er likeverdige?

I dette materialet finnes det mange forskjellige utgangspunkt for å ta opp og diskutere elevenes holdninger til integrering og det å være utenfor, til seksualitet og likeverd, mobbing og konflikter, språk og klasse, makt og medier. Ved å ha filmopplevelsen som utgangspunkt og la elevene tenke og reflektere kan de selv se hvilke muligheter de har til å påvirke og endre holdninger hos seg selv og andre.

Fra filmen Kjære gjester (2006)

Arbeidet med filmene

Ideen bak Norden i Bio er at gode filmopplevelser skal gi elevene motivasjon til å arbeide med nabospråkene. Filmene er motoren i prosjektet. De skal skape interesse og engasjement. De skal inspirere til arbeidet med språkoppgavene. Men de utgjør også en egen del av prosjektet, og det er meningen at det skal brukes tid på filmenes innhold og tema. Derfor bør man starte med å vise filmene og arbeide med innhold og budskap.

Etter at man har vist filmen, kan det være greit å starte med en samtale om det man har sett.

- Hva handlet denne filmen om?
- Hvilken type toleranse er det som er tema i denne filmen?
- Hvordan utfordrer filmen vår egen evne til å vise toleranse?

Det er ikke meningen å bruke mye tid på en slik samtale, men det er nyttig å samle om temaet før elevene går i gang med film- og språkoppgavene.

Nedenfor har vi tatt for oss hver enkelt film og laget oppgaver til den. Opplegget og undervisningstipsene som er knyttet til innhold og tema i filmene, er skrevet av filmpedagog Eva Westergren.

Film kan integreres i de fleste av skolens fag og benyttes til å få engasjerte elever og en skole med ekte elevdemokrati. Mennesker som viser intoleranse mot andre, gjør det ikke fordi det skjebnebestemt, men fordi de blir påvirket av ulike faktorer i samfunnet, der ikke minst dagens medier spiller en viktig rolle. Beskrivelsen av oss og dem og av svart og hvitt som ulike sider av virkeligheten er fortellerteknikker som ofte benyttes av mediene og lett skaper frykt og intoleranse. Derfor er andre typer filmer viktige for å øke forståelsen mellom mennesker og åpne opp for mer dyptgående diskusjoner.

Film er et universelt språk som med sin kompleksitet av bilde, lyd og scenografi kan berøre oss og gi oss muligheter til å arbeide i klasserommet – ikke bare med språket, men også med verdispørsmål og livsholdninger. Ved hjelp av film kan vi se verden gjennom andre menneskers øyne og få erfaringer som gir oss mot å bli åpnere og mer tolerante.

Innspilling av filmen Kjære gjester i Reykjavik

Paranoia

Regi: Jesper Troelstrup

Danmark, 2006

Filmens lengde: 14 minutter

Tema: Intoleranse, makt og medier

I en innledende scene ser vi en kollasj av bilder; en gutt som står og ser på et leketog, en mann som ber en bønn i en moské, et dansk flagg mot et folkemylder på en stasjon som bakgrunn.

I en leilighet i København legger en mann noe som ser ut som en bombe ned i en ryggsekk. Av og til lytter han til nyhetene på radio, som forteller om den siste utviklingen i krisen omkring Muhammed-tegningene. Han raser ut av leiligheten, løper mot stasjonen og hopper på et tog. Bildene fra tunnelen der toget raser fram, viser tempoet i fortellingen. Vi hører skremmende lyder og ser fryktsomme blikk fra togpassasjerene. Mannen snakker i mobil med en annen mann på arabisk. Vi forstår ikke hva han sier.

Vel framme på Hovedbanegården ser vi hvordan mannen følges av stasjonens overvåkningskameraer, og hvordan han flykter da han tror at han er oppdaget av noen vektere. Han løper mot utgangen og hopper på et nytt tog. Hvem er den mystiske mannen som han snakket med i telefonen? Og hvorfor flykter han da han oppdager overvåkningskameraene? Har den unge mannen kanskje fått nok av danskenes intoleranse og fiendtlighet? Er det er sprengstoff han har i ryggsekken, og er han på vei for å hevne seg og gjøre noe som vi alle frykter?

Filmen gir oss en helt ny nøkkel til det vi hittil har fått fortalt. Den belyser spørsmålet om hvilke øyne det egentlig er vi ser på omverdenen med, og hvordan mediene forsterker våre fordommer om hverandre og skaper følelser av trusler og frykt mellom mennesker. Hvordan påvirker medienes verdensbilde våre private liv?

Undervisningstips

1. Form og assosiasjoner

Bildekollasjen i innledningen skaper en stemning som gir flere mulige assosiasjoner til resten av fortellingen. Hvorfor har regissøren valgt denne inngangen? Hvilken betydning har den når vi senere møter hovedpersonen i filmen?

I raske klipp og bildesekvenser følger vi hovedpersonen og de handlingene han utfører. Gjennom hele beretningen ligger det en truende undertone der både lyd og bilder gir oss flere tolkningsmuligheter. Filmen kopler historien til nyheter og avisartikler. Slik settes handlingen inn i en aktuell sammenheng knyttet til debatten som ble utløst av Muhammed-tegningene i Jyllandsposten.

Filmen tar temperaturen på sin samtid og utfordrer oss som tilskuere:

- Er handlingen i filmen en indre subjektiv skildring av et menneske som lever under trusler og føler seg forfulgt, eller handler den på det virkelige planet om en person som er beredt til å utføre en fryktelig handling på grunn av at han føler seg utsatt for overgrep?
- Hvor mye av det vi ser i filmen er et uttrykk for hovedpersonens følelser?
- Hva er det egentlig vi ser, og hvilke assosiasjoner er det vi selv legger til ut fra våre egne fordommer?
- Hvordan benytter filmen seg av mulighetene til å manipulere publikum, og hva er hensikten med å vise hvor lett det er å feiltolke situasjoner?

2. Stemninger og følelser

Ta utgangspunkt i noen scener i filmen og fortell hvordan dere først så og opplevde dem. Beskriv etter hukommelsen hva det var dere så. Se deretter på scenene en gang. Hva er det vi virkelig ser og hører?

- Stemmer det virkelige bildet med det dere først trodde dere hadde sett?
- Hvordan endrer dette måten vi opplever inngangen til filmen på?
- Diskuter også den svært effektive måten med klipp, bilder og musikk som historien i filmen blir fortalt på.
- Hvordan forsterkes stemningen av trusler og frykt med bilder og lyd uten dialog, og hvordan skaper de kjøppe klippene spenning omkring det som skal skje.
- Ett fortellergrep er at vi får se hendingsene på stasjonen fra ulike perspektiv ved hjelp av bildene fra overvåkningskameraene. Hvilken dramatik skaper denne parallellhandlingen?

I slutten av filmen får vi se hvordan mannen møtes av avisartikler om demonstrasjoner og bråk i forbindelse med Muhammed-tegningene. Han diskuterer med kjæresten sin hvordan folk kanskje oppfatter ham ut fra de hatske stemningene som avisene beretter om, og hun sier: "Hadde jeg ikke kjent deg, hadde jeg kanskje blitt redd deg".

3. Medier og påvirkning

- På hvilken måte påvirker nyhetsmeldinger og avisartikler de oppfatningene vi gjør oss av andre mennesker?
- Er Paranoia, som er filmens tittel, en sykdom som bare kan ramme et enkelt menneske, eller kan et helt samfunn rammes av denne sykdommen?
- Hva betyr diagnosen "paranoia"? Er det andre hendelser i samtiden, f.eks. "11. september", som kan belyses ut fra denne diagnosen?
- Hvordan forholder mediene seg til volden i verden?

Barn og unge får i dag en stor del av sine oppfatninger av omverdenen fra mediene der konflikter og vold blir skildret på en måte som bare viser det ytre og ikke innholdet i og årsakene til det som hender.

- Hvilke mennesker er det som kommer til orde i mediene?
- Hvilke muligheter gir mediene oss til å sette oss inn i ulike menneskers perspektiv?
- Hva er forutsetningen for at vi skal engasjere oss og føle empati for mennesker som vi møter i mediene?
- Hvor ofte kommer unge mennesker til orde?
- På hvilken måte er myndigheter og politikere forbilder for et tolerant samfunn?

Arbeid med aktuelle avisartikler og se hvilket bilde av verden de gir:

- Er det et budskap som øker vår toleranse, som formidles?
- I hvilken grad blir vårt syn på andre styrt av den bakgrunnsinformasjon vi har fått fra mediene eller fra andre mennesker?
- Hvordan kan vi selv danne oss en oppfatning som ikke blir styrt av andre?

Talespråket – oppgaver

Målet med disse oppgavene er å øve seg på å forstå dansk talespråk. Hvis elevene synes det er vanskelig å forstå dansk, er det viktig at oppgavene ikke blir for vanskelige. Læreren må vurdere om man kan starte med å vise filmen uten undertekster, eller om det er best å lytte til talen samtidig som man følger med i dialogene.

Man kan også la elevene selv prøve seg på dansk og lese høyt noen utdrag av dialogene i filmen. På denne måten kan de få en viss følelse med melodien i språket og bli kjent med noen hovedregler for uttale.

11. Vis filmen – eller deler av den – på originalspråket **uten** undertekster og la elevene prøve å notere seg hva som blir sagt.

Alternativt: Vis filmen med tale og undertekster på originalspråket.

12. Lytt til dialogene på originalspråket. Elevene får utdelt dialoglistene slik at de kan følge med i det som blir sagt. Velg selv om dere vil vise filmen eller bare avspille lydsporet.

13. Prøv å finne lyder og setningsrytme som skiller dette språket frå ditt eget, for eksempel k- og sj-lyden eller konsonantene.

14. Finn en lydbok med opplesing på dansk. Lytt til opplesingen og følg gjerne med i originalteksten.

15. Ta opp nyhetene på dansk TV og vis dem i klassen. Hva handler de om? Hvor mye forstår dere? Hva er vanskelig å forstå?

16. Hvis det er noen i klassen eller på skolen som snakker dansk, kan dere invitere vedkommende til å snakke med dere i grupper eller i klassen.

17. Prøv å telle på dansk, f.eks. fra 1 til 10 og fra 50 til 100.

18. Få kontakt med en annen nordisk skole og gjennomfør nettmøter.

19. Del klassen i to grupper. Den ene markerer ord og bokstaver som lyder på samme måte som på deres eget språk, mens den andre markerer bokstaver som lyder annerledes enn på eget språk. Svarene gjennomgås samlet. Noen karakteristiske trekk ved dansk uttale er:

- **g, k** og **sk** i begynnelsen av ord uttales uten **j**-lyd: give – kerne – skive (uttales: sgive)
- **d** etter **l** og **n** er oftest stum: kalde, kvinde (uttales: kvinne)
- **g** etter **i** og **u** er oftest stum: pige (uttales: pie), uge (uttales: oe)
- **skj** og **stj** uttales med hver lyd for seg: skjorte (uttales: sgjårde), stjerne (uttales: sdjærne)
- lang **a** uttales nesten som **æ**: gade (uttales: gæde)
- lang **u** uttales nesten som **o**: uge (uttales: oe)

20. La elevene selv prøve seg på dansk. Del klassen opp i flere grupper og la elevene lese høyt fra dialogene.

Skriftspråket – oppgaver

21. Studer dialogene og lag en liste med ord som skrives likt på dansk og norsk. Finn deretter ut om de betyr det samme, eller om de kan bety flere ting.

22. Lag en liste med ord som skrives nesten likt på dansk og norsk. Hva er det som er forskjellig?

23. Lag en liste over «falske venner», ord som skrives eller uttales likt, men som ikke betyr det samme. Det finnes en oversikt på Wikipedia, som dere kan bruke.

24. Del ut dialogen til og la elevene arbeide i par eller i små grupper. Elevene får et par minutter til å se på dialogen. Deretter samtaler læreren med klassen om hvordan vi ser at teksten er dansk. De kjennetegnene man blir enige om, skrives på tavlen. Slike kjennetegn kan være:

- Enkeltkonsonant der vi har dobbeltkonsonant
- æ der norsk har e
- b, d, g der norsk har p, t, k
- ej der norsk har ei

25. Lag en liste med ord fra dialogene som dere ikke er helt sikre på at dere forstår. Prøv å finne ut hva de betyr. Dere kan først gjette. Bruk deretter en ordbok eller spør læreren.

26. Klassen lager en felles ordliste med ord fra dialogene. Ordlisten settes opp alfabetisk og inneholder alle ord i teksten som trenger norsk oversettelse. Hvor mange ord blir det? Er det mange i forhold til tekstens lengde?

27. Nedenfor er en liste med danske språkkjennetegn. Prøv å finne eksempel på dem i dialogene. Dere kan også se etter dem i andre danske tekster.

Dansk b – d – g – norsk p – t – k. Eksempel: gab – rig – fod – syg

Dansk æ – norsk e. Eksempel: væg – præst – mælk

Dansk hv – norsk kv/v. Eksempel: hvid – verken – hvalp

Dansk v – norsk g. Eksempel: mave – skov

Dansk nd – norsk nn. Eksempel: vand – bund

Dansk ej – norsk ei. Eksempel: vej – nej

Dansk g, k og sk – norsk gj, kj og skj. Eksempel: gerne – købe – ske

Dansk igt – norsk ig. Eksempel: muligt

Dansk enkeltkonsonant – norsk dobbeltkonsonant. Eksempel: væg – top – hat – tak

Dansk har lange ord – norsk korte ord. Eksempel: give – blive

Lag en liste over slike ord. Hvordan skriver vi disse ordene på norsk?

28. Prøv deg som oversetter og oversett dialogen i filmen til norsk. (Hele dialogen er trolig for mye. Læreren velger ut deler av den.). Etterpå sammenlikner dere oversettelsen med undertekstene i filmen.

29. Hva heter tallordene på dansk. Skriv tallene fra 1 til 10 med bokstaver og videre alle tierne fra 20 til 100.

30. Nedenfor finner du en liste med de 100 oftest brukte ordene på dansk. Hva heter de på norsk? Er det mange du ikke forstår?

bliver	her	mod
bort	hjem	må
da	hun	ned
dag	hvad	nej
de	hvem	noget
dem	hver	nok
den	hvilke	nu
der	hvis	når
deres	hvor	og
det	igen	også
dig	ikke	om
dog	ind	op
et	jeg	os
far	jer	over
fik	jeres	på
fin	jo	sagde
for	kan	se
forbi	kom	selv
fordi	kommer	sidste
fra	kun	sig
fri	kunne	siger
få	lang	sin
gik	lidt	sine
glad	lige	skal
godt	lille	skulle
ham	løb	små
hans	man	som
har	mange	stor
havde	med	store
have	meget	så
hele	men	tid
heller	mere	til
hen	mig	
hende	min	

To mot en

Regi: Alexander Kayambakis
Norge, 2006
Filmens lengde: 10 minutter

Tema: Mobbing og konflikter

Mats og Ahmed vokser opp på østkanten i Oslo på 1980-talet, men de passer ikke inn. Da Mats og Ahmed kommer til skolen, ser vi hvordan de blir ertet for klærne og hårfrisyrerne sine. Spesielt av Kenneth, som kaster seg over Mats og ertes ham for frisyren hans. Han sier også at Mats skal la Janne, som er jenta hans, være i fred. I gymnastikktimen fortsetter trakasseringen, og i garderoben etterpå kaster Kenneth en plastpose med vann på Mats.

Da de andre går fra garderoben, og Kenneth er alene igjen, bestemmer Mats seg for å hevne seg. Han innvier Ahmed i planene sine, og sammen lurer de Kenneth inn i dusjen og setter på slangen. Da Kenneth ligger gjennomvåt i et hjørne, kommer læreren inn. Både Mats og Kenneth får en overhøvling og blir kalt inn til rektor neste dag. Men både Mats og Ahmed slipper lett unna fordi både rektor og morfaren til Mats hadde sittet i konsentrasjonsleir under den andre verdenskrig. Men både Mats og Ahmed er overbeviste om at Kenneth kommer å hevne seg.

Da de er på vei hjem med T-banen samme kveld, er det billettkontroll. Det viser seg at det er faren til Kenneth som er kontrollør. Mats og Ahmed forsøker å lure ham, men blir selv lurte. De blir kastet av og må dessuten betale bøter.

Da de skilles om kvelden, er Ahmed engstelig for hva faren vil si. Mats går på fritidsklubben. Kanskje er Janne der.

Filmen forflytter seg i tid, og vi møter Mats igjen som voksen. Han er på vei i bilen for å møte Janne, som nå er hans kone, og overlevere barna deres, som sover i baksetet. Da han parkerer utenfor klinikken der Janne arbeider som veterinær, ser vi en parkeringsvakt som står i nærheten og noterer. Janne kommer ut og ber Mats flytte bilen, men det er for sent. Parkeringsboten er alt skrevet ut. Da Mats ser hvem parkeringsvakten er, blir han innhentet av fortiden.

Undervisningstips

1. Offer og gjerningsmann

Det som hender i filmen, blir et sterkt minne som endrer hverdagen på en drastisk måte for både Mats og Kenneth. Konflikten mellom dem er fortsatt uløst da de mange år senere møtes som voksne. Konflikter og mobbing oppstår ofte der det er frykt. Filmen viser mekanismer som gjør at en gruppe lett kan bli intolerant mot andres avvikende atferd og utseende.

Filmen handler om en ganske hverdagslig situasjon på mange skoler. Den viser hva som hender i skolegården og på andre områder der ingen voksne ser. Mens lærerne forsøker å sette visse regler for hvordan man skal oppføre seg på skolen og mot hverandre, skjer det helt andre ting på de stedene der de voksne ikke er til stede. I filmen stilles vi overfor spørsmålet om hvilke utløsende faktorer det er som gjør oss til overgripere/gjerningsmenn, og hva det er som får oss til å bli offer.

- Hvem er det egentlig som er mobbere i denne fortellingen, og hvem er det som blir mobbet?
- Hvilken rolle spiller de som ikke deltar i mobbingen, men som likevel ser hva som skjer, slike som læreren eller klassekameratene til Mats og Kenneth?

2. Å være annerledes

I begynnelsen av filmen ser vi samme type leiligheter med like fasader, og da vi kommer inn i skolegården, ser vi hvordan de fleste ungdommene har samme type klær og frisyrer. Når vi senere blir presentert for Mats og Ahmed, ser vi at de skiller seg ut fra mengden.

- På hvilken måte skiller de seg ut fra de andre?
- Hvordan reagerer de andre elevene da Mats og Ahmed kommer?
- Beskriv Mats og Ahmed og Kenneth og vennene hans ut fra det ytre bildet som filmen gir. Har Mats og Ahmed samme bakgrunn som de andre elevene?
- Hva er årsaken til konfliktene som forekommer i filmen?
- Er det andre årsaker enn det at Mats og Ahmed er annerledes, som gjør at særlig Kenneth mobber Mats?
- Hvilken rolle har Janne i spillet?
- Hvorfor er det ingen som våger å gå imot gruppen og hjelpe Mats?
- Hvilken rolle har Kenneth i gjengen?
- Hvorfor lar Kenneths venner ham bli alene igjen i garderoben?

3. De voksnes rolle

- Diskuter også lærerens rolle i filmen. I gymnastikktimen er det tydelig at noe er på gang som læreren kanskje burde gjøre noe med. Hvorfor velger han å overse det?
- Hvordan er lærerens reaksjon på det som hender i garderoben? Hvilket ansvar tar han?
- Hvordan kunne han på en bedre måte medvirke til en konstruktiv løsning på problemet?
- Hadde det hjulpet om begge parter hadde fått fortelle hva som egentlig hadde hendt?
- Hvilken betydning har scenen på T-banen med Kenneths far for fortellingen?
- Hvorfor er den tatt med?
- Hjelper den oss til å se på konflikten mellom Mats, Ahmed og Kenneth på en ny måte?

4. Det usynlige i en konflikt

Å øve seg i å være tolerant innebærer også å kunne se ting fra motpartens side. Filmene forteller hvordan Mats ser det. I det som skjer senere, får vi en slags fasit på hvordan Kenneth opplevde situasjonen.

- Hvordan ville den samme historien sett ut med Kenneths øyne?
- Finner dere noen ledetråder som forklarer hvorfor Kenneth gikk løs på Mats i skolegården?
- Hvem hadde egentlig overtaket i det som hendte da de var unge?
- Hva føler Kenneth for Mats i dag?
- I filmen ser vi Jannes blick da hun oppdager at det er Kenneth som er parkeringsvakten. Hva tenker hun om sin rolle i spillet?
- Hvem er sterk, og hvem er svak, i den konflikten filmen beskriver?

5. Musikkens rolle

Musikken har en svært stemningsskapende rolle i filmen. Diskuter hvilke følelser musikken formidler.

- Hvilke assosiasjoner får vi til musikken og de innledende miljøbildene?
- Hvordan hjelper musikken til med å skape overganger mellom de ulike tidsskildringene?

Kjære gjester

Regi: Isold Uggadottir

Island, 2006

Filmens lengde: 20 minutter

Tema: Seksualitet og kjønnsroller

Katrin er lesbisk og lever i et lykkelig forhold med kjæresten sin i New York. Men nå skal hun reise hjem til sine foreldre på Island for å feire morfarens syttiårsdag. Hun vet at det er på tide å fortelle sin familie og sine venner om sin nye kjærlighet. Om hvorfor hun ikke kommer til å gifte seg eller ikke engang vil treffe noen av de unge mennene som de stadig forsøker å føre henne sammen med.

” Dette begynner nesten å bli litt morsom, ” sier kjæresten hennes oppgitt før avreisen om Katrins frykt for å fortelle sannheten. ” Du vet ikke hvordan det er på min øy, ” svarer Katrin.

Da Katrin vel kommer hjem, føles det som om foreldrene hennes bekrefter alle fordommer. De er helt fikserte på at hun skal møte en gutt, samtidig som de også er nysgjerrige på hvordan livet hennes er i New York siden de tror at hun kanskje har møtt noen der. I det minste er det slik Katrin opplever det. Da hun om kvelden går ut for å feste med sine gamle venner, føler hun seg omringet av lykkelige ” normale ” par samtidig som kjæresten hennes i New York hele tiden forsøker nå henne på mobilen. I ren desperasjon betror hun seg til en gutt som hun tidligere var kjæreste med, men hun føler seg straks forrådd.

Da det endelig er tid for morfars fødselsdagsfest, tror hun at alle vet. Da morfar på festen forteller at han tenker å holde en tale som kommer å avsløre ett og annet, tror Katrin at det kommer til å handle om henne, og at han kommer til å fortelle om kjæresten hennes. Men i stedet skjer det noe helt uventet.

Undervisningstips

Kjærlighet er en positiv kraft som handler om å få elske den man vil, fri fra fordommer, roller og mønster. Å være tolerant innebærer å kunne se positivt på andres valg i livet selv om de går imot gitte forestillinger og sjablonger. Det innebærer også å våge å stå for sine egne følelser selv om de går imot foreldrenes og omgivelsenes forventninger.

Det nye livet som Katrin i filmen har fått i New York, gjør at hun lett har kunnet leve i overensstemmelse med sine følelser, men i telefonsamtalen hjem nevner hun ingenting om sin nye kjærlighet. For Katrins kjæreste er det vanskelig å forstå Katrins mangel på mot. Hun krever en plass i Katrins liv også utenfor deres ” hemmelige ” liv i New York.

1. Kjærlighetsforhold

- Beskriv hvordan forholdet mellom Katrin og kjæresten hennes formidles i begynnelsen av filmen.
- Hvordan kan vi se at de hører sammen og elsker hverandre?
- Hva hender med Katrin da hun får telefonen hjemmefra?
- Hva hender med Katrins venn når hun innser at Katrin ikke vil fortelle om forholdet deres?
- Hvordan ser Katrin på forholdet? Er det slik at hun selv har problemer med å akseptere at hun er homoseksuell?
- Hvilke forbilder for kjærlighetsmøter mellom unge homoseksuelle møter vi i film og litteratur?

2. Normer og ”normalitet”

Det konvensjonelle bildet av hvordan kjærligheten og familien skal se ut, som vi oftest møter i medier og reklame, kan gjøre det vanskelig for unge mennesker å våge å bryte mønster som de tror foreldre og samfunn forventer. Det kan også skape intoleranse og holdninger mot det som avviker fra det normale. Hvis man tror at de følelsene man har, ikke blir tolerert av familie og venner, blir man selv usikker. Ingen vil utsette seg for å bli utestengt fra fellesskapet.

For Katrin går det bra å leve i et lesbisk forhold så lenge hun ikke har omgivelsenes og foreldrenes blikk på seg, men i bilen hjem fra flyplassen hører hun med en gang hvordan de rådende kjønnsrollene presses på henne.

3. Foreldrene og selvbildet

- Hvilket bilde av foreldrene er det vi møter i filmen?
- Hva snakker de om?
- Gir filmen et bilde av hvordan foreldrene virkelig er, eller er det Katrins opplevelse av dem som beskrives?
- Hva tror egentlig Katrin selv om sine foreldre?
- Hvilke fordommer har hun selv om hvordan de er?

Når Katrin går ut med vennene sine, er det vanskelig for henne å ikke å våge være den hun egentlig er. Heller ikke når hun møter slektingene sine, er hun seg selv.

- Hvordan påvirkes Katrin selv av sitt syn på omverdenen?

4. Seksualitet og fordommer

Synet på seksualitet er forskjellig i ulike kulturer og i ulike generasjoner. Homoseksualitet var noe man tidligere forsøkte å skjule for omverdenen, men i dag forekommer den de fleste steder med en helt annen åpenhet. Morfars fødselsdagsfest byr på en overraskelse som endrer både Katrins og vårt eget syn på de fordommene Katrin mente at hun så i sine omgivelser.

- Hvilken fortellerteknikk benytter filmen for å skape spenning om den avsløringen som Katrin tror vil komme?
- Diskuter temaet frihet og innestengthet som filmen formidler.
- Ta fram en scene der Katrin føler seg fri til å uttrykke sine følelser, og én der hun føler seg innestengt.
- Hva hender med de følelsene som ikke får plass?
- Hvilken følelse er det morfars tale formidler til Katrin?
- Beskriv hva det er Katrin opplever i filmens siste scene?

Språkoppgaver

Islandsk er Nordens latin. Islandsk og færøysk er islandsk er veldig likt det språket som ble brukt over hele Norden i vikingtiden og fram mot 1300-tallet. Vi kan fortsatt forstå mange ord i islandske og færøyske tekster, men uttalen er helt annerledes enn den var i norrøn tid. Grammatikken er svært innviklet.

Islendingene er veldig opptatt av å lage islandske ord i stedet for å ta bruk engelske eller andre utenlandske ord. Eksempel:

kontor	=	skrifstofa (skrivestue)
teater	=	leikhús (spelhus)
pass	=	vegabréf (vegbrev)
barometer	=	loftvog (luftvekt)
bli operert	=	vera skorinn upp (bli oppskåret)

Uttale

Det er ikke lett å uttale islandsk. Her noen hovedregler.

é uttales **je**: isl. 'ég' blir uttalt 'jeg', ikke 'jæi')

ll uttales **dl**: stall uttales stadi

hv uttales **kv**: Hvítá uttales: kvit-ao

k foran vokal uttales **k**. Islandsk har ikke kj-lyden.

Islandsk har alltid trykket på første stavelse. Eksempel på islandsk uttale:

Keflavík	uttales: keblavík
Reykjavík	uttales: reikjavík
Höfn	uttales: hõbn
Þingvellir	uttales: thingvedlir
Gullfoss	uttales: gudlfoss

Del ut dialogen og la elevene arbeide parvis. Filmen (eller et utdrag) avspilles – bare med lyd, mens elevene følger med i dialogen.

31. Finn ord i teksten som dere kjenner fra deres eget språk.

32. Finner dere bokstaver som dere ikke har i deres eget språk. Hvilke? Hvordan tror dere de uttales?

33. Finn eksempel på at islendingene har laget egne islandske ord istedenfor å bruke engelske eller andre utenlandske.

34. Finn en islandsk telefonkatalog på nettet. Hva forteller den om islandsk navneskikk?

Elixir

Regi: Babak Najafi

Sverige, 2003

Filmens lengde: 25 minutter

Tema: Rasisme, språk og makt, klassemotsetninger

Marco, Abbe, Choy samt Jeffrey er alle innvandrere. De er en gjeng skoletrette gutter i en forstad til Stockholm. En dag drikker de en mystisk grønn drikk, en "eliksir", som Marco på en merkelig måte har kommet over. De forvandles til prektige svenske "svennar" med blondt hår og hvite tennisskjorter. De slutter å bråke, blir flinke på skolen, finner et nytt språk og får en ny identitet både i vennegjengen og på skolen.

Det viser seg at man også kan bestille drikken på postordre. Drikken blir en suksess, og snart har guttene solgt den til alle innvandrere i Sverige. Og plutselig finnes det ingen renholdere eller pizzabakere lenger. Hele samfunnet bryter sammen ettersom alle innvandrere tar seg en slurk av den samme eliksiren og slutter å gjøre rent, bake pizza og kjøre nattaxi. Irriterte svensker over hele Sverige raser fordi de ikke får gjort rent i gatene eller på kontoret.

Elixir er en film som i stedet for å kritisere de rådende forholdene benytter våre forutinntatte meninger og fordommer for å få oss til å se og til å stille spørsmål. Personene i *Elixir* lever opp til våre verste forventninger om hvordan "de andre" skal være. Filmen gjør det med humor og med en absurd tone i både formspråket og i dialogen.

Filmen benytter inngrodde klisjeer om hvordan innvandrere og svensker oppfører seg. Den gjør det mulig for oss å se våre egne forutinntatte meninger samtidig som vi kan le av dem. Filmen gir oss også et bilde av hvordan vi i normalsamfunnet ser ut "i andres øyne", hva det i dag innebærer å være svensk ut fra ulike utgangspunkter.

Undervisningstips

1. Formspråk og tone

- Diskuter hvordan filmen benytter bilder, klipp musikk og dialog for å forsterke den personlige tonen.
- Hva betyr den personlige fortellerstemmen?
- Ta fram noen scener der man gjør bruk av sjablonger om henholdsvis innvandrere og svensker, og tenk over hva det er som får oss til å reagere?
- Hva opplever vi som annerledes sammenliknet med f.eks. en tv-reportasje?
- Sammenlikn filmens subjektive presentasjon med en såkalt "objektiv" presentasjon, som tv ofte benytter seg av.

2. Ytre identitetsmarkører

Å tilhøre en gruppe innebærer ofte at man med ulike tegn og markører som klær og språk forsøker å vise sin tilhørighet.

- På hvilken måte ser vi hvordan Marcos gjeng påvirker både sine omgivelser og synet på seg selv når de skifter identitet?
- Diskuter de ytre og indre egenskapene som vi i begynnelsen av filmen forbinder med Marco og vennene hans. På hvilken måte bekrefter de eller stiller de spørsmål ved fordommene våre?
- Hva hender etter at de ble forvandlet til "svennar"?

Det finnes mange fordommer i beskrivelsen av de ulike gruppene og hvordan de opplever hverandre – fra hvilke egenskaper de har til måten de tilbringer fritiden på.

- Hvordan markeres de ulike fysiske områdene i filmen?
- Hva kjennetegner Marcos gjeng og familiene deres?
- Hvordan karakteriseres de "svennar" som presenteres.
- Hvordan lever og tenker en middelklassefamilie ifølge filmen?
- Hvordan ser vi på bildene av de jentene som presenteres?
- Er det riktig, som filmen sier, at jenter liker best "farlige" gutter?

3. Språklige identitetsmarkører

Filmen gir oss muligheter å bruke språk og erfaringer fra elevenes egen hverdag og stille dem opp mot makt og mønster i samfunnet og i mediene. Blant mange unge handler språket både om å skape en gruppetilhørighet og bevisst å stille seg utenfor.

- Hvilken betydning har språket for egen identitet, og hvordan fungerer dette språket satt inn i en annen sammenheng, f.eks. på skolen og på arbeidsplassen?

En dag kommer Marco til skolen blond som en svenske med en uttale som er like tydelig som mattelærerens, og med alt rett på prøven. Hva har hendt? undres vennene hans, Abbe, Choy og Jeffrey. Dagen før var han nøyaktig lik alle andre chilenerne – "fet og ful" – men nå er han plutselig lærerens yndling. Men da Marco forklarer for vennene sine at alt beror på en neongrønn drikk som han fått i posten, forvandles overraskelsen til nysgjerrighet. Kanskje alle problemer kunne løses hvis man ble ekte svensk og slapp alle fordommer.

- Hvorfor ler vi av de kommentarene som Marco, Abbe, Choy og Jeffrey har i sine nye roller på skolen og i sin kontakt med jenter?
- Er det lettere å bli akseptert hvis man snakker det middelklassepråket som Marco og vennene hans gjør etter at de drukket sin eliksir?
- Er det lett å plassere folk i bås ut fra det språket de snakker?
- Hva vil læreren med det nye uttrykket som han prøver på Marco og gjengen hans?
- Hvorfor finner læreren plutselig en ny måte å kommunisere med dem på?
- Hvordan ønsker han å bli sett i sin rolle som lærer?

4. Synet på innvandrere

I Sverige har vi vanskelig for å ta vare på den kompetansen mange innvandrere har. Filmen viser hvordan den mer eller mindre offisielle rangordningen har skapt et nytt slags klassesamfunn som har opphav og etnisitet som utvalgsprinsipper i et stadig hardere arbeidsliv. Det er mange som har vitnet om hvor vanskelig det er å få jobbsøknaden sin behandlet dersom man oppgir et "fremmed" navn.

- På hvilken måte beskriver filmen denne rangordningen? Diskuter hvordan filmen forholder seg til virkeligheten?
- Er det riktig, som det går fram av filmen, at mye av det vi tar for selvsagt når det gjelder service, omsorg og andre servicefunksjoner ville stoppe hvis vi ikke hadde innvandrere?
- Hvordan står prinsippet om menneskers likeverd mot den uoffisielle rangordningen, og hva kan vi gjøre med det?
- Filmen bygger på en novelle av Alejandro Leiva Wenger, som også vært med og skrevet filmens manus. Sammenlikn gjerne måten å fortelle på ved å laste ned teksten fra nettet på <http://www.bwanaclub.org/Elixir.html>. Ta utgangspunkt i noen scener i filmen og finn tilsvarende scene i teksten. Hva er likt, og hva er ulikt? Hvordan opplever dere filmen sammenliknet med novellen?

Talespråket – oppgaver

Målet med disse oppgavene er å øve seg i å forstå svensk talespråk. Hvis elevene synes det er vanskelig å forstå svensk, er det viktig at oppgavene ikke blir for vanskelige. Læreren må vurdere om man kan starte med å vise filmen uten undertekster, eller om det er best å lytte til talen samtidig som man følger med i dialogene.

Man kan også la elevene selv prøve å snakke svensk ved å lese høyt noen utdrag av dialogene i filmen. På denne måten kan de få en viss følelse med melodien i språket og bli kjent med noen hovedregler for uttale.

35. Vis filmen – eller deler av den – på originalspråket **uten** undertekster og la elevene prøve å notere seg hva som blir sagt.

Alternativt: Vis filmen med tale og undertekster på originalspråket.

-
36. Lytt til dialogene på originalspråket. Elevene får utdelt dialoglistene slik at de kan følge med i det som blir sagt. Velg selv om dere vil vise filmen eller bare avspille lydsporet.

-
37. Prøv å finne lyder og setningsrytme som skiller dette språket fra ditt eget, for eksempel k- og sj-lyden eller konsonantene.

-
38. Finn en lydbok med opplesing på svensk. Lytt til opplesingen og følg gjerne med i originalteksten.

-
39. Ta opp nyhetene på svensk TV og vis dem i klassen. Hva handler de om? Hvor mye forstår dere? Hva er vanskelig å forstå?

-
40. Hvis det er noen i klassen eller på skolen som snakker svensk, kan dere invitere vedkommende til å snakke med dere i grupper eller i klassen.

-
41. Få kontakt med en svensk skole og gjennomfør nettmøter.

-
42. Del klassen i to grupper. Den ene markerer ord og bokstaver som lyder på samme måte som på deres eget språk, mens den andre markerer bokstaver som lyder annerledes enn på eget språk. Svarene gjennomgås samlet. Noen karakteristiske trekk ved svensk uttale er:

g kan uttales som **j**: göra – gärna – gick – helg – berg

g kan uttales som **ng**: vagn – lugn

dj kan uttales som **j**: djup – djur

stj kan uttales som **sj**: stjärna

-
43. La elevene selv prøve seg på svensk. Del klassen opp i flere grupper og la elevene lese høyt fra dialogene.

Skriftspråket – oppgaver

De fleste av disse oppgavene er knyttet til dialogene i filmen. Last ned dialoglistene fra nettsidene www.nordenibio.org og kopier dem opp til elevene. Hvis elevene skal bruke ordbøker og leksika, er det nyttig å vite at den svenske alfabetrekkefølgen er **å – ä – ö**.

44. Studer dialogene og lag en liste med ord som skrives likt på svensk og norsk. Finn deretter ut om de betyr det samme, eller om de kan bety flere ting.

-
45. Lag en liste med ord som skrives nesten likt på svensk og norsk. Hva er det som er forskjellig?

-
46. Lag en liste over «falske venner», ord som skrives eller uttales likt, men som ikke betyr det samme. Det finnes en oversikt på Wikipedia, som dere kan bruke.

-
47. Del ut dialogen til og la elevene arbeide i par eller i små grupper. Diskuter deretter hvordan vi ser at teksten er svensk. De kjennetegnene dere blir enige om, skrives på tavlen. Slike kjennetegn kan være:

- **ä, ö** (men ikke å)
- **x** og **ck** der norsk har **ks** og **kk**
- **o** der norsk har **u**
- dobbeltkonsonant der norsk har enkeltkonsonant eller omvendt
- infinitivsendinger

-
48. Lag en liste med ord fra dialogene som dere ikke er helt sikre på at dere forstår. Prøv å finne ut hva de betyr. Dere kan først gjette. Bruk deretter en ordbok eller spør læreren.

-
49. Klassen lager en felles ordliste med ord fra dialogene. Ordlisten settes opp alfabetisk og inneholder alle ord i teksten som trenger norsk oversettelse. Hvor mange ord blir det? Er det mange i forhold til tekstens lengde?

-
50. Nedenfor er en liste med svenske språkkjennetegn. Prøv å finne eksempler på dem i dialogene. Dere kan også se etter dem i andre svenske tekster.

Svensk ä og ö – norsk e og ø. Eksempel: präst – vägg – höst

Svensk x og ck – norsk ks og k/kk. Eksempel: lax – tack

Svensk o – norsk u. Eksempel: ovilja – olika

Svensk dobbeltkonsonant – norsk enkeltkonsonant. Eksempel: allvar – timmar – allt

Svensk enkeltkonsonant – norsk dobbeltkonsonant. Eksempel: minuter – sluta

Svensk a – norsk e (som ending). Eksempel: bada – lampan

Lag en liste over slike ord. Hvordan skriver vi disse ordene på norsk?

-
51. Prøv deg som oversetter og oversett dialogen i filmen til norsk. (Hele dialogen er trolig for mye. Læreren velger ut deler av den.)

Etterpå sammenlikner dere oversettelsen med undertekstene i filmen.

-
52. Tall skrives litt forskjellig på svensk og norsk. Finner dere noen tallord i teksten? Hva heter tallene på svensk? Skriv tallene fra én til tjue og tierne videre opp til hundre.

-
53. Prøv deg som oversetter og oversett dialogen i filmen til norsk. Etterpå sammenlikner dere oversettelsen med undertekstene i filmen. (Hele dialogen er for mye. Læreren velger ut deler av den.)

54. Nedenfor er en liste over de 100 oftest brukte ordene på svensk. Hva heter de på norsk?
Er det mange ord du ikke forstår?

i	efter	många
och	eller	hur
att	nu	mer
det	sin	går
som	där	Sverige
en	vid	kronor
på	mot	detta
är	ska	nya
av	skulle	procent
för	kommer	skall
med	ut	hans
till	får	utan
den	finns	sina
har	vara	något
de	hade	svenska
inte	alla	allt
om	andra	första
ett	mycket	fick
han	än	måste
men	här	mellan
var	då	blev
jag	sedan	bli
sig	över	dag
från	bara	någon
vi	in	några
så	blir	sitt
kan	upp	stora
man	även	varit
när	vad	dem
år	få	bland
säger	två	bra
hon	vill	tre
under	ha	ta

också

Å leve, å eksistere

Regi: Reetta Aalto

Finland, 2007

Filmens lengde: 13 minutter

Tema: Utenforskap, identitet, selvfølelse

I filmen får vi møte Veera som skal ta studenteksamen. Gjennom hennes opplevelser ser vi en komplisert familie der faren er alkoholisert. Moren er engstelig og formidler all sin angst til Veera. Veera er oppgitt over foreldrenes destruktive liv, men vet ikke selv hvordan hun skal forholde seg til sin egen framtid. Om kvelden gir hun seg ut for å møte kjæresten sin i en bil i en garasje, men heller ikke han gir henne trøst eller livslyst.

Den håpløsheten Veera opplever, forsterkes av at moren sier at faren skal forsøke å holde ut til hun har tatt studenten. "Du har alltid vært så modig og glad, du gråter aldri, prøv å være sterk," sier moren. "Skal jeg vente på at han skal ta livet av seg," spør Veera.

Så kommer dagen for studenteksamen og studentfest. Slektninger og venner skåler for Veera, og en slektning råder henne å bli boende hjemme. Det er tøft der ute, sier hun. Men Veera har bestemt seg. I en senere scene får vi se hvordan hun sleper ut en madrass og legger den på biltaket. Faren kommer ut, tar et tafatt farvel og spør om hun klarer seg. Jeg er et dårlig forbilde, sier han. Da bilen kjører bort, ser vi hvordan Veera sitter ved rattet og gråter. Veien og framtida ligger åpen, men hvem er hun, og hva har hun med seg i bagasjen?

Undervisningstips

For å kunne være tolerante mot andre må vi vite hvem vi selv er. Vi må føle oss sett og elsket. Når vi som unge forsøker å finne vår identitet, har vi behov for å inngå i et fellesskap, for å ha familie og venner som vi kan bryne oss på med våre tanker og ideer. I filmen om Veera ser vi en familie der foreldrene bare er opptatt av sine egne problemer. Filmene gir oss sterke opplevelser av hvordan det føles å ikke være sett. I mange nærbilder av Veeras ansikt ser vi følelser av å være ensom og stå utenfor. Ensomheten forsterkes av at foreldrene stadig krangler og diskuterer. Vi ser det ikke, men det høres tydelig gjennom veggene og setter sitt preg seg på stemningen i hele leiligheten.

1. Ensom og utenfor

I det første bildet ser vi hvordan Veera iakttar sitt eget ansikt i speilet. Snakk om hvordan rommene/scenografien, ansiktsuttrykket og kroppsspråket, dialogen/lyden, fargene og lyset, virker sammen for å skape en følelse av å være utenfor og ensom.

- Hva tenker hun når hun iakttar seg selv?
- Hvilke replikker skulle vi kunne gi til Veera hvis vi kunne høre hva hun tenkte?

2. Integritet og respekt

Å være tolerant innebærer både å invitere til fellesskap og til å respektere andres integritet. Å lære seg å sette grenser og ta ansvar for sine egne følelser er en del av det å bli voksen.

- Diskuter hvilke grenser som barn og foreldre burde respektere overfor hverandre.
- Hvordan opplever vi morens måte å overføre sin egen angst til Veera på og gi henne skyldfølelse?
- Finnes det noe sted der Veera kan få være i fred fra foreldrenes problemer?
- Hvordan føles det når man som barn må ta ansvar for sine foreldre?
- Hvorfor sier ikke Veera ifra på en tydeligere måte?

3. Identitet og selvfølelse

Å være tolerant innebærer også evne til å kunne se hele mennesker, ikke bare det bildet vi først møter. Film hjelper oss ofte til å se inn i andre mennesker og se sider av dem som de ikke alltid vil eller tør å vise for andre.

- Forsøk å beskrive hvordan Veera reagerer mot dem hun møter i filmen, og hvordan vi opplever at hun har det seg inni seg.
- Lag et portrett av Veera som viser hele hennes personlighet.
- Hvem er egentlig Veera?
- Hvordan stemmer det bildet moren gir av Veera med det bildet filmen gir oss av henne?
- Hvorfor ser ikke moren det som vi ser?

4. Savn, lengsel og innsikt

Både i møtet med foreldrene og i det nattlige møtet med kjæresten kan vi føle hvor innelukket Veera er. Både lyssettingen og scenografien skaper en nesten klaustrofobisk stemning. I bilen er det ikke engang nok bensin til å komme seg ut av garasjen. Men til slutt er det enda noe som får henne til å komme seg bort.

- Hva er det Veera lengter etter som hun ikke møter, verken i forholdet til foreldrene eller til kjæresten? Hva er det som savnes i hennes liv?
- Hvilken rolle spiller bilen som symbol i filmen?
- Hvilke følelser er det hun slipper ut når hun til slutt sitter i bilen på vei hjemmefra?
- Diskuter hvordan dere tror at Veeras framtid kommer å se ut. Hvor er hun på vei?

Språkoppgaver

Filmen og dialogen skal gi en liten smakebit på finsk språk. Vi kan ikke forstå finsk, for finsk tilhører en helt annen språkfamilie, men det nyttig å lytte til melodien i språket og måten ord uttales på. Filmen kan brukes til en samtale om finsk, og bakgrunnen for at finsk skiller seg fra de andre nordiske språkene.

Finsk tilhører den finsk-ugriske språkstammen, som stammer fra områdene omkring Ural. Derfor er finsk svært forskjellig fra de andre nordiske språkene. Likevel finnes det finske ord som vi har tatt til oss, f.eks. *sauna* og *sisu*.

Uttale

Uttalen av finske ord er ikke vanskelig, for reglene er få og faste. Hovedregelen er at finsk uttales som det blir skrevet. Når man uttaler finske ord, skal man enten overdrive eller holde litt igjen.

Del ut dialogen og la elevene prøve å lese høyt noen av replikkene.

Språkene i Norden*

Likheter og ulikheter i de skandinaviske språkene

Av Torbjørg Breivik, Språkrådet

Historikk, slektskap og forståelse – med norsk som utgangspunkt

Fem av språkene som i dag snakkes og skrives i Norden, har felles opphav. Fram til ca. 700-tallet snakket de som bodde i Norden et nordisk språk som alle forsto, og språket hadde ikke særlig store forskjeller i ordforråd og uttale. I perioden fra 700-800-tallet og fram mot år 1000 foregikk en språkutvikling som gjorde at man rundt år 1000 kunne konstatere at noe hadde skjedd med språket i Norden: det var tydelige forskjeller mellom språket som ble brukt i de vestlige områdene og språket som ble brukt i de østlige områdene. I dag er situasjonen slik at man med utgangspunkt i talt norsk, svensk eller dansk, fremdeles kan forstå hverandre. Dagens islandsk og færøysk er ikke forståelig for nordmenn, svensker og dansker. Når det gjelder skrift, er situasjonen tilsvarende: Norsk, svensk og dansk er langt på veg gjensidig forståelig, mens islandsk og færøysk ikke er det.

I dagens Norge er det stor aksept for å bruke dialekt i radio og TV, og i skrift brukes de offisielle normene bokmål og nynorsk. Det betyr at de som vokser opp i dagens Norge, hører ulike dialekter og lærer seg å forstå dem. Denne situasjonen er nok sterkt medvirkende til at vi lettere forstår våre naboer også: Svensk er ikke så mye forskjellig fra norsk når det gjelder uttale, og skrevet dansk ligner ganske mye på skrevet bokmål. Det som kan være vanskelig for mange nordmenn, er å forstå dansk uttale, mens skrevet svensk kan by på noen utfordringer når det gjelder hva ord betyr.

Hvordan ser du om teksten er svensk eller dansk?

Med utgangspunkt i norsk vil skriftlig dansk være lettere tilgjengelig enn skriftlig svensk, men når det gjelder talt språk, vil svensk være lettere å forstå enn dansk. Nedenfor får du noen tips om hva du kan se etter i skrevne tekster for å finne ut om teksten er på svensk eller dansk. Seinere skal vi se nærmere på hva som kan være vanskelig å forstå når du hører svensk eller dansk.

For nordmenn er det lett å se om en tekst er svensk ved å lete etter ord med bokstavene æ og ø. Disse to bokstavene skrives ulikt norsk: Svensk bruker skrivemåten *ä* og *ö*. I tillegg sorteres de etter *å* i alfabetet, noe som er nyttig å huske om du skal finne fram i en telefonkatalog eller et leksikon. Et godt tips er å finne ordene *här* (her) og *är* (er). Ser du av sammenhengen at de må bety *her* og *er*, er det helt sikkert svensk tekst du har foran deg. Du kan bruke de samme ordene for å skille svensk fra dansk. Dansk bruker nemlig samme bokstavene som norsk her.

For å skille mellom norsk og dansk må du se etter andre forskjeller. Her kan det være lurt å lete etter ord med bokstaven æ. Finner du mange ord med æ der du på norsk ville ventet å finne e, er du på rett spor, og teksten er sannsynligvis dansk. Eksempler kan være ordene *lese* og *felles*, som på dansk vil skrives *læse* og *fælles*.

Du kan bruke andre bokstaver også: Norsk og svensk bruker nesten alltid *p*, *t* og *k* i ord der dansk bruker *b*, *d* og *g*. Ordene *gap*, *fot* og *rik* er like i norsk og svensk, men på dansk skrives de *gab*, *fod*, og *rig*. Skulle du finne stor *l* (=dere) aleine som ord, er det ganske sikkert en

* Torbjørg Breivik, Språkrådet (Norge) har skrevet en artikkel om "Hva er språk?" Språk er ikke bare tale og tekst, det fins mange andre språklige uttrykk. Artikkelen kan lastes ned fra www.nordenibio.org På nettsiden er det også en egen artikkel om finlandssvensk: "Finlandssvenskarna och svenskan i Finland" av Saara Haapamäki, Åbo Akademi.

dansk tekst. For å være helt sikker kan du lete videre til du finner *heres* (=deres), da er det dansk.

Generelt vil du som norsk oppfatte setningsbygningen som litt uvant når du leser en dansk tekst, og leser du en svensk tekst, vil den oppfattes som ganske ok, men ordene vil oppleves som uvante. I de fleste tilfeller vil du nok forstå de skrevne ordene i begge språkene om du gir deg litt tid til å tenke etter. Det vil alltid være noen ord du lurer på, og noen vil være slik at du tror du har forstått, men seinere oppdager at det ikke stemte helt. Mellom norsk, svensk og dansk finnes det en del ord som ofte kalles "falske venner": det vil si ord som ser like ut, men som har ulik betydning. Til slutt her finner du en liste over vanlige ord som har ulik betydning på norsk, svensk og dansk.

Dansk uttale

Muntlig dansk, særlig om det er hurtig tale, kan skape problemer for nordmenns forståelse. Mange sier de oppfatter det som danskene snakker med "en potet i halsen". For et norsk øre vil det lyde som om ikke alle ord uttales fullt ut, noen ord har andre vokaler eller vokalene høres annerledes ut enn vi er vant med i norsk selv om ordet skrives likt.

Vi kan starte med eksempelordene fra avsnittet over: gap, fot og rik vil på dansk skrives *gab*, *fod* og *rig*. På den såkalte bløde kyststripe i Norge stemmer den norske dialektuttalen helt med det danske skriftbildet. Men danskene uttaler slett ikke disse – og en mengde andre ord – slik som de skrives – i norske ører lyder de nærmest som *gæb*, *foð* og *rij*. Dette kan være nyttig å huske når vi går videre.

Det å trekke sammen lyder og kutte endinger, gjør vi også i norske dialekter, men danskene gjør det ikke i de samme ordene eller etter samme reglene i de norske dialektene. I noen ord høres det ut som danskene svelger en del av ordet, og noen av bokstavene du ser i skrift, høres ikke i uttalen. I norsk er stort sett *d* og *t* i slutten av ord stumme. Ordet *land* (nasjon) uttales uten *d* i dansk som på norsk. I andre danske ord kan andre bokstaver være stumme, og de stumme bokstavene kan også stå inne i ordet.

Eksempel er *lige*, og *lige ud* (=like og rett fram). Her uttales ikke *g* i *lige*, men *d* i *ud* uttales som *ð* (*ð=th* i engelsk *this*). I ordene *lægerne* (legene) og *lærerne* (lærerne) uttales ikke *g* i det første ordet eller den første *r*-en i det andre, og disse ordene lyder derfor helt like. Det blir heller ingen uttaleforskjell mellom ord som *lære* (å lære) og *lærer* (en lærer) fordi den siste *r*-en i *lærer* ikke høres (forskjellen oppfattes vanligvis fordi resten av setningen hjelper deg fram til riktig betydning).

En del lyder i dansk uttale kan virke litt vanskelige i starten. Det er særlig vokalene som kan variere. Dansk har ikke den norske lyden *u*, den blir uttalt *o* i de fleste ord som skreves med *u* (f.eks. *lus*, som uttales nærmest som norsk *los*). Vokalen *a* kan variere: I ordet *male* (det å male) kan *a* høres ut som norsk *æ* i ord som *pære*.

Danske diftonger kan være vanskelige for en nordmann, og en grunn er at skriftbildet ofte er likt norsk, mens uttalen er vidt forskjellig. Her er noen eksempler:

Dansk skrift	Dansk uttale	Norsk skrift
løg	løg	løk
lov	låo	lov (uttales <i>låv</i>)
vej	vaj	vei el. veg
nøgle	nå:jle	nøkkel
meget	majeð	meget

Danske tall

Den danske tellemåten kan være en nøtt å knekke for oss både når det gjelder å forstå dansk muntlig og skriftlig, og det gjelder først og fremst titalene fra femti til hundre. Her er tipset at dette er bare å pugge: halvtreds = femti, tres = seksti, halvfjerds = sytti, firs = åtti, halvfems = nitti, men hundre = hundre. Trenger du noen knagger å hekte dette på, tar du utgangspunkt i tju: halvtreds er lik 2,5 x 20 (altså "halvtredje", dvs. halvveis til 3 x 20) og tres er 3 x 20.

Svensk uttale

Norge har ingen riksnorsk uttalenorm, mens Sverige har en rikssvensk norm for uttale basert på talemålet i Stockholm. Nordmenn har vanligvis ikke så store problemer med å forstå hva en svenske sier, og vi hører lett forskjell på en person fra Stockholm og en fra Skåne. En skåning kan for nordmenn høres ut som en blanding av en sogning og en bergenser: Vedkommende vil bruke en diftong som ligner på sogningens ao i et ord som båt, men har skarre-r som bergenseren. Likevel høres skåningen selvfølgelig ikke ut som en nordmann, til det er resten av uttalen og ordene altfor forskjellige.

Svenske ord som skrives med *sj*, *skj* og *stj* uttales med *sj*-lyd: *sjö* (*sjø*), *skjuta* (*skytte*), *stjärna* (*stjerne*). På norsk vil de to første uttales med /*sj*-lyd, mens den siste vanligvis har tydelig /*stj*-lyd. Nynorsk og svensk kan ha ord som uttales og skrives likt: *djup* og *sjuk*. *G* uttales ofte som /*j*/ etter *l* og *r* som i *älg* (*elg*) og *berg* (*berg*). Noen ord skrives som i norsk, men uttales litt annerledes: *rs* uttales i rikssvensk som /*sj*/ i ordene *mars*, *kurs*, *börs* og *Forsmark*.

Her er eksempler på ulikheter: forskjellig betydning og forskjellige ord (og skrivemåter). Noen av disse kalles "falske venner" fordi de kan se like ut, men ha ulik betydning og ulike bruksområder.

Norsk	Betydning på svensk	Betydning på dansk
Rolig	morsom	rolig (som i norsk)
Bløt	a) bløt (som i norsk) b) myk c) tåpelig, dum	1) våt 2) bløt
solbrent (brun)	brent av sola (skadet!)	brent av sola (skadet!)

Norsk	Svensk	Dansk
Bløtkake	tårta	lagkage
Bløtkokt	löskokt	blødkogt
Bondesjakk	luffarschack	kryds og bolle
Felles	gemensam	fælles
Frokost	frukost	morgenmad
Frøbrød	bergis, barkis	birkefranskbrød
Morsom, artig	rolig, trevlig	morsom, sjov
Lomme	ficka	lomme
Formål, hensikt	syfte	formål
Forlange, kreve	kräva, begära	forlange
Henvende seg til, benytte	anlita	henvende sig til, benytte
Skjørt	kjol	nederdel
Kjole	klänning	kjole
Iskrem	glass	iscreme
Semester	termin	semester
Ferie	semester	ferie
Lyn	blixt	lyn

Du kan finne mer opplysninger om denne typen ord i Nordisk ministerråds publikasjon "Att forstå varandra i Norden" som ligger på nettsidene til Ministerrådet (www.norden.org/språk/) og i Skandinavisk ordbok. Du kan også teste din egen forståelse av svensk og dansk på <http://www.nordkontakt.nu>.

Lenker

Det finnes mye informasjon om Norden og nordiske språk på Internett. Vi nevner særlig *Skandinavisk onlineleksikon*. Tidligere fantes *Skandinavisk ordbok* på www.nordskol.org, men dette nettstedet er nedlagt. Her er noen nyttige språklenker:

Ordbøker

Skandinavisk onlineleksikon

<http://www.tradusa.se/lexicon/capere.jsp>

Omvandla.nu

http://www.omvandla.nu/kategori/over_sprak.htm

Retskrivningsordbogen (Dansk Sprognævn)

<http://www.dsn.dk/?/cgi-bin/ordbog/ronet>

Ordbog over det danske Sprog

<http://ordnet.dk/ods/>

Svenska Akademiens ordbok

<http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>

Bokmålsordbok og Nynorskordboka (Norsk)

<http://www.dokpro.uio.no/ordboksoek.html>

Finlandssvensk ordbok

<http://www.kotus.fi/index.phtml?!=sv&s=2077>

Annet

Håller språket ihop Norden?

<http://www.norden.org/pub/kultur/kultur/sk/TN2005573.pdf>

INS – Internordisk språkförståelse i en tid med ökad internationalisering

<http://www.dansk-norsk.no/images/Spraakkonf05/INS-overhead.pdf>

Udredning angående sprogforståelsen i Norden og den nationale opfølgning

http://www.nordenbio.org/pdf/Lis-Madsen_Sprogudredning.pdf

Nordens språk med røtter og føtter

<http://www.norden.org/nordenssprak/forord.asp>

Nordplus

<http://www.nordplusonline.org>

På Skoldatanätet finnes det mye nyttig informasjon

<http://www.skolutveckling.se/skolnet/index.shtml>

Deklarasjon om nordisk sprogpolitik

<http://www.nordisk-sprakrad.no/dokumenter/Sprogdeklarationen%20-%20endelig%20version.doc>

Språknemndene i Norden

Dansk Sprognævn
<http://www.dsn.dk/>

Språkrådet (Norge)
<http://www.sprakradet.no> eller <http://www.språkrådet.no>

Språkrådet (Sverige)
<http://www.sprakradet.se>

Nettsted for språknemndene i Norden
<http://www.nordisk-sprakrad.no/>

Finska språkbyrån
<http://www.kotus.fi/>

Svenska språkbyrån, Finland
<http://www.kotus.fi/svenska/>

Føroyska málnevndin
<http://www.fmn.fo/>

Íslensk málnefnd
<http://www.ismal.hi.is/malnefnd.html>

Foreningen Norden

Foreningen Norden er en ideell og partipolitisk uavhengig organisasjon som arbeider for sam-
hørighet, samarbeid og utveksling over grensene. Vi vil skape møteplasser for mennesker i
Norden og nettverk for felles kulturopplevelser, gjensidig språkforståelse og folkeopplysning
over grensene. Vi har også en viktig rolle som opinionsdannere.

Foreningen Norden finnes i alle nordiske land og på Åland, Færøyene og Grønland, og i de
baltiske statene og nordvestre Russland. Vi har ca. 65 000 enkeltmedlemmer i lokalavdelinger
som tilbyr medlemmene studiesirkler, kulturarrangementer og reiser. Foreningen Nordens
ungdomsforbund driver egen virksomhet med kurs, seminarer og reiser.

Foreningen har ca. 2000 skoler og bibliotek over hele Norden som medlemmer. Vi arbeider
for å forbedre nabospråksforståelsen fordi språket er nøkkelen til det nordiske
kulturfellesskapet. Vi ønsker at elevene tidlig skal få møte nabolandenes språk og gjøre seg
kjent med dem. Skolene får mange gode tilbud, blant annet om bøker og annet nordisk
undervisningsmateriell. Vi tilbyr også etterutdanning for lærere og samnordiske seminarer.

Vårt mål er å gi alle unge en nordisk opplevelse i løpet av skoletiden. Skolene kan delta i
Vennskapsklasseprosjektet og få kontakt med en annen klasse et annet sted i Norden for å
samarbeide og utveksle tanker. Vi deler ut statlige eller egne stipend til lærer- og
elevutveksling og gir råd og informasjon om andre finansieringsmuligheter. Vi arrangerer også
sommerleirer for barn og unge.

Foreningene Norden administrerer flere ulike prosjekt for bl.a. Nordisk ministerråd. Vi har
ansvar for Nordjobb, sommerjobb for unge mellom 18 og 28 år i Norden, og servicetelefonen
Hallo Norden. Vi administrerer Norden i Fokus, Nordisk informasjonskontor, i Stockholm,
København og Oslo.

Foreningene Norden har egne tidsskrifter, og den svenske foreningen gir hvert år ut en årbok
om et nordisk tema, land eller region.

**La din skole bli en Norden-skole og få tilgang til alle de gode tilbudene! Kontakt din
nasjonale forening for innmelding og mer informasjon!**

Danmark

Foreningen Norden
Malmøgade 3
DK-2100 København Ø
Tlf: +45 35 42 63 25 (kl 09.00)
Fax: +45 35 42 80 88
E-post: landskontoret@foreningen-norden.dk
www.foreningen-norden.dk

Finland

Pohjola-Norden
Sibeliussgatan 9A 20
FI-00250 Helsingfors
Tlf: +358 9 454 20 80
Fax: +358 9 454 20 820
E-post: pn@pohjola-norden.fi
www.pohjola-norden.fi

Island

Norræna félagid
Odinsgata 7
IS-101 Reykjavik
Tlf: +354 551 0165
Fax: +354 562 8296
E-post: norden@norden.is
www.norden.is

Norge

Foreningen Norden
Harbitzalléen 24
NO-0275 Oslo
Tel: +47 22 51 67 60
Fax: +47 22 51 67 61
E-post: foreningen@norden.no
www.norden.no

Sverige

Box 12 707
SE -112 94 Stockholm
Telefon: +46 8 506 11 300
Fax: +46 8 506 11 320
E-post: foreningen@norden.se
www.norden.se

Filmens virkemidler – terminologi

© Grethe Grønkjær, www.gege.dk

Bildekomposisjon

Frame: det er 25 frames (enkeltbilder) i ett sekunds filmopptak (noen land bruker en annen standard, nemlig 30 frames i sekundet).

Bildebeskjæring: Den avstanden som tilskueren opplever at kameraet har til motivet. I et enkelt bilde (frame) kan motivet framtre på følgende måte: *supertotal*, *total*, *halvtotal*, *halvnær*, *nær*, *ultranær* (eller som det også kalles: *close up*).

I den enkelte frame (som fryses på skjermen) kan det arbeides med *forgrunn*, *mellomgrunn* og *bakgrunn*. På den måten får bildet dybde, og oppmerksomheten blir skjerpet (f.eks. kan man ofte finne mer ut om landskapet eller miljøet ved å se på bakgrunnen).

Det gylne snitt: oppdeling av bildet hvor de ulike elementene plasseres harmonisk

Vannrette linjer: gir ro, stabilitet, orden

Loddrette linjer: virkningen er kraftfull, monumental

Diagonale linjer: kan understreke action, bevegelse, aggressivitet

Kamerasynsvinkel

Fugleperspektiv: motivet ses ovenfra og blir lite og ubetydelig

Normalperspektiv: motivet er i samme høyde som kameraet

Froskeperspektiv: motivet ses nedenfra og virker stort

Diagonalperspektiv: motivet er skjevt, heller eller velter

Kameraobjektivvalg

Motivet kan filmes i *normal vinkel* (slik som vi ser det), som *tele* (det er zoomet inn på motivet eller en viktig del av det – dette kommer til å stå skarpt, mens alt annet blir sløret), eller som *wide* eller *vidvinkel* (det er zoomet ut – virker nærmest som panorama og gir overblikk). Dette kalles også objektivvalg.

Fokus: motivet er i sentrum og skarpt

Defokus: motivet er utydelig

Fokus/defokus: en god effekt kan være vekselvis å fokusere og defokusere på forskjellige motiver i bildet.

Kameraet som forteller

Hvis motivet er filmet sett ut fra en persons synsvinkel, kalles det *subjektivt kamera* eller *point of view*. Hvis det filmes over skulderen til en person og over på en annen person, kalles det *over-a-shoulder-shot*. Hvis to personer ses i nær- eller halvnær, kalles det et *two-shot*.

Kamerabevegelser

Kameraet kan være *håndholdt*, stå på et *stativ*, være et *steady-cam* eller *fastspent* (f.eks. på en bil, et helikopter, en person).

Kameraet kan *panorere* (dreies fra venstre til høyre eller omvendt, horisontalt), *tilte* (dreie opp og ned – vertikalt), *være skrått* (kan blant annet gi en psykologisk avstand til motivet), *på hodet* (alt er omvendt – denne virkningen kan også oppnås under redigeringen), *travelling* (følge et motiv i bevegelse) ved hjelp av en dolly, en skinner, en bil, en skrivebordsstol eller en kran.

Lys

Lys skaper stemning og handling. Det skjernes mellom følgende lyssettinger:

Normal: det brukes ikke spots (dogme).

High key: alt belyses ved hjelp av prosjektører og spots for at kamera kan bevege seg fritt.
Low key: lyssetting som er mørk i tonen, og som anvender skygger som virkemiddel.

Farger

Fargetonen i en film har stor innflytelse på seerens opplevelse. Blått lys er kaldt, rødt lys er varmt. Det kan settes filter på kameraet, eller det kan legges inn et filter under redigeringen. Viktige rekvisitter i en film har ofte veldig klar farge (f.eks. en blå ballong, et rødt kort, en rød sigarettener, en rød rose). Fargene har ofte symbolverdi.

Lyd

Lyden kan være synkron eller asynkron:

Synkron lyd: reallyd (bilde og lyd følges ad), clean-sound (lyd eller studielyd "som hører til" bildet og legges inn under redigeringen), musikk som kommer ut av en radio i bildet (også om den er lagt på i etterkant), effektlyd hvor det er reallydene som er forsterket.

Asynkron lyd: bakgrunnsmusikk, effektlyd som ikke hører til i bildet, men som forsterker stemningen, f.eks.: ambulanse under utrykning – uten at man ser ambulansen, måkeskrik, men ingen måker m.m. voice over, speak.

Ord i film

Voice over: en forteller (eller en av personene) som forteller, forklarer eller fortolker.
Interviews: en medvirkende i filmen svarer på noen spørsmål, som er klippet ut, så man bare hører svarene.
Speak: et innlegg på bånd som kommenterer filmen.

Redigering

En lang rekke *innstillinger* à 25 frames pr. sekund ligger til grunn for redigeringen. Innstillingene blir beskåret, delt opp osv. og klippet sammen til *scener*.
Sekvens: flere scener som til sammen gir en avsluttet handling.

Klippeteknikker

Kontinuitetsklipping: klippingen er lineær – dvs. går framover i tid. Overganger virker naturlige.
Elliptisk klipping: kontinuitetsklipping, men handlingen foregår over lengre tid, og dette vises f.eks. vha. *fading* (bildene blander over i hverandre).
Montasjeklipping: montasjeklippingen skaper sammenheng og betydning, men ikke i tid.
Kryssklipping: her klippes det mellom to handlinger som skjer samtidig og møtes på et tidspunkt.
Parallellklipping: kryssklipping mellom handlingstråder som finner sted samtidig, men ikke nødvendigvis møtes.
Match cut: samsvar mellom to klipp. Det kan være i motivet eller i lyden.
Lydbro: lyden til det nye klippet begynner i klippet foran.

Filmatisk tid er lengre eller kortere enn faktisk tid

Suspense: den enkelte scene spennes eller forlenges til det ytterste. Seeren vet mer enn personene i filmen
Slow motion: handlingen vises i sakte film
Strobe: bevegelsene vises i rykk
Frossent bilde: kan bla forekomme i en film med åpen slutt
Fast mosjon: bevegelsene vises raskere enn normalt
Kryssklipping og parallellklipping: kan være både tidsforkortende og tidsforlengende

Flere oppgaver

Hva vet du om Norden?

55. Hvilket land er dette?
- Det er et land med mange fjell og daler. Det ligger ved kysten og har mange fjorder og øyer.
 - Landet har både lavlands- og fjellområder. Det har en lang skjærgård med mange øyer. Store deler av landet er dekt av barskog.
 - Dette er et lavland med grønne åser og ingen fjell. Landet har en del løvskoger med bl.a. eik og bøk. Jordbruk er viktig.
 - I dette landet er det mange tusen innsjøer. 70 prosent av landet er dekt med skog, mest furuskog.
 - Dette landet har både vulkaner og isbreer, og det har flere varme kilder enn noe annet land i verden. Det har nesten ikke skog.
-
56. Hvilke land er med i Norden? Hvilke av dem er de skandinaviske?
-
57. Hvilke språk har vi i Norden?
-
58. Hvilket land er størst (størst areal)? Sett de nordiske land opp i riktig rekkefølge.
-
59. Hva heter det høyeste punktet (fjellet)? Hvor høyt er det?
-
60. Hva heter den største innsjøen?
-
61. Hvor bor det flest mennesker? Finn folketallet i hvert av de nordiske land?
-
62. Hvor bor man tettest? (Befolkning pr. km²)
-
63. Når feirer de ulike nordiske land sin nasjonaldag?
-
64. Hvilke av de nordiske land har monarki, og hvilke av dem har republikk?
-
65. Hva heter statsoverhodet i de ulike land?
-
66. Hva heter statsministeren i de ulike land?
-
67. Hva heter parlamentet (nasjonalforsamlingen)?
-
68. Hvilken valuta (myntenhet) har de ulike nordiske land? Hvilken tror du er mest verdt? Og minst?
-
69. Hvilke nordiske forfattere har fått nobelprisen i litteratur?
-
70. Hva heter Donald Duck i Danmark, Finland, Island og Sverige?
-
71. Hvilke popstjerner kjenner dere i andre nordiske land? Nevn så mange som mulig.
-
72. Prøv å finne ut hvilke av de nordiske land som har vunnet Grand Prix. Vet dere også navnet på artisten(e) og vinnermelodien?
-
73. Gjør greie for skolesystemene i de nordiske land – grunnskole og videregående skole.

Kunstutstilling

Skolen skal lage en kunstutstilling med malerier fra alle land i Norden. Utstillingen kan omfatte både nålevende og tidligere kunstnere. Hvilke kunstnere vil dere ha med fra hvert land? Er det spesielle kunstverk der ville ha med i utstillingen? Begrunn svaret.

Hvis utstillingen også skulle omfatte skulptur eller andre kunstformer, er det da kunstnere og kunstverk dere gjerne ville ha med?

Konsert

Skolen skal holde nordisk konsert. Programmet skal omfatte musikk fra alle land i Norden. Hvilke verker og hvilke komponister ville dere ha med? Lag program for konserten.

Nordisk aften

Inviter til nordisk aften, eventuelt dansk, norsk, finsk eller islandsk aften. Lag et kulturelt program med film, opplesning, sang og musikk. Foreslå også en meny med nasjonale retter.

Skolebiblioteket

Ta en tur på skolens bibliotek og finn så mange bøker som mulig av nordiske forfattere. Skriv en liste over disse bøkene.

Hva synes dere om utvalget?

Finnes noen av bøkene på originalspråket?

Er det nordiske land som ikke er representert i skolens bibliotek?

Lag en prioritert liste over nordiske forfattere og nordisk litteratur som dere mener skolen bør kjøpe inn.

Hva heter det på dansk og svensk?

Dansk	Norsk	Svensk
	lunsj	
	frokost	
	frosk	
	farin	
	rushtid	
	vennlig, søt, hyggelig	
	drops	
	forretning, butikk	
	vaske opp	
	eske	
	skjørt	
	kjole og hvitt	
	underlig, merkelig	
	spetakkel	
	morsom	
	artig	
	ferie	
	såpe	
	dyktig	
	bløtkake	
	lomme	
	iskrem	
	lyn	
	formål	
	felles	
	bondesjakk	
	bløtkokt	
	kreve	
	jente	
	gutt	
	dreng	
	le, flire	
	gråte, grine	
	forskjellig	
	nabo	
	uke	
	vindu	
	true	
	travelt	
	pen	
	bolig	
	ball	
	reke	
	pølse	

Hva heter det?

Finn et bilde eller tegning med mange ting eller gjenstander og la elevene prøve å finne ut hva tingene heter på andre skandinaviske språk. Her er det også mulig å ta med islandske og finske ord.

Mer om Sverige

Finn en svensk fortelling. Les den og noter noen typiske svenske ord og uttrykk. Slå opp betydningen av dem.

Finn svenske sanger som dere liker. Syng dem i klassen.

Finn et svensk dikt som du liker. Les det høyt i klassen.

Fortell om en svensk bok du likte. Hvorfor likte du nettopp denne boken?

Fortell om en svensk film du likte? Hva handlet den om? Hvorfor likte du den?

Finn en svensk fortelling. Les den og noter noen typiske svenske ord og uttrykk. Slå opp betydningen av dem.

Mer om Danmark

Finn en dansk fortelling. Les den og noter noen typiske danske ord og uttrykk. Slå opp betydningen av dem.

Finn danske sanger som dere liker. Syng dem i klassen.

Finn et dansk dikt som du liker. Les det høyt i klassen.

Fortell om en dansk bok du har lest. Hvorfor likte du nettopp denne boken?

Fortell om en dansk film du likte? Hva handlet den om? Hvorfor likte du den?

Finn en dansk fortelling. Les den og noter noen typiske danske ord og uttrykk. Slå opp betydningen av dem.

Fasit

29 Dansk tellemåte

Det danske tallsystemet er bygget rundt "snes". Et snes er 20. Så når danskene sier "tres", mener de "3 snes" – altså 60. Litt verre blir det når de begynner med "halvfjers" og lignende. Halvfjers er midt i mellom tres og fjers.

Tyve	= 20
Tredve	= 30
Fyrre	= 40
Halvtres	= 50
Tres	= 60
Halvfjers	= 70
Fjers	= 80
Halvfems	= 90
Hundrede	= 100

Merk ellers at 8 skrives *otte*.

Hva vet du om Norden?

55 Hvilket land er det?

a) Norge b) Sverige c) Danmark d) Finland e) Island

56 Hvilke land er med i Norden? Finn dem på kartet.

Norden består av Norge, Danmark, Sverige, Finland og Island og i tillegg Grønland, Færøyene og Åland. De tre skandinaviske landene er Norge, Danmark og Sverige.

57 Hvilke språk har vi i Norden?

De fem hovedspråkene er:

Dansk
Finsk
Norsk
Svensk
Islandsk

Men vi skal heller ikke glemme:

Færøysk – som snakkes av 55 000 mennesker.
Samisk, som snakkes av ca. 70.000 samer.
Grønlandsk, som snakkes av ca. 50 000 grønlandere.
Finlandssvensk, som snakkes av 300 000 personer i Finland.

Dessuten snakkes de nasjonale minoritetsspråkene kvensk av finske innvandrere i Nord-Norge, tonedalsfinsk i Nord-Sverige samt romani og jiddisch i alle nordiske land.

58 Hvilket land er størst (størst areal)? Sett dem opp i rekkefølge.

Grønland	2 166 086 km ²
Sverige	450.295 km ²
Finland	338.145 km ²
Norge	323.802 km ²
Island	103.300 km ²
Danmark	43.376 km ²
Åland	1552 km ²
Færøyene	1393 km ²

59 Hva heter det høyeste punktet (fjellet)? Hvor høyt er det?

Sverige	Kebnekaise – 2111 m
Norge	Galdhøpiggen – 2469 m
Finland	Halti, Halditjåkko (Haldefjäll) – 1328 m
Island	Hvannadalshnúkur – 2110 m
Danmark	Yding Skovhøj – 172,5 m
Grønland	Gunnbjørbns Fjeld – 3693 m

60 Hva heter den største innsjøen?

Sverige	Vänern – 5490 km ²
Finland	Saimaa – 1377 km ²
Norge	Mjøsa – 362 km ²
Island	Tingvallavatn 82 km ²
Danmark	Arresø – 30,9 km ²

61 Hvor bor det flest mennesker? Finn folketallet i hvert av de nordiske land?

Danmark	5 447 084
Finland	5 276 955
Færøyene	48 350
Grønland	56 648
Island	307 672
Norge	4 681 134
Sverige	9 113 257
Åland	26 923

* 1. januar 2007

62 Hvor bor man tettest? (Befolkning pr. km²)

Sverige	22,2
Norge	15,4
Finland	17,4
Island	3,4
Danmark	127,0

63 Når feirer de ulike nordiske land sin nasjonaldag?

Sverige	6. juni (Svenska flaggets dag)
Norge	17. mai (Grunnlovsdagen 17. mai 1814)
Finland	6. december (Frigjøringsdagen)
Færøyene	29. juli (Olsok)
Grønland	21. juni (Årets lengste dag)
Island	17. juni (Frigjøringsdagen 17. juni 1944)
Danmark	5. juni (Konstitusjonsdagen 5. juni 1849)
Åland	9. juni (Selvstyredagen, 9. juni 1922)

64 Hvilke av de nordiske land har monarki, og hvilke av dem har republikk?

Sverige	Monarki
Norge	Monarki
Finland	Republikk
Island	Republikk
Danmark	Monarki

65 Hva heter statsoverhodet i de ulike land?

Sverige	Kong Carl XVI Gustaf
Norge	Kong Harald V
Finland	President Tarja Halonen
Island	President Ólafur Ragnar Grímsson
Danmark	Dronning Margrethe II

66 Hva heter statsministeren?

Sverige	Fredrik Reinfeldt
Norge	Jens Stoltenberg
Finland	Matti Vanhanen
Island	Geir H. Haarde
Danmark	Anders Fogh Rasmussen
Grønland	Hans Enoksen
Færøyene	Jóannes Eidesgaard
Åland	Roger Nordlund

67 Hva heter parlamentet (nasjonalforsamlingen)?

Sverige	Riksdagen (349 representanter)
Norge	Stortinget (169 representanter)
Finland	Eduskunta (Riksdag) (200 representanter)
Island	Alltinget (63 representanter)
Danmark	Folketinget (179 representanter)
Åland	Lagtinget (30 representanter)
Grønland	Landstinget (31 representanter)
Færøyene	Lagtinget (32 representanter)

68 Hvilken valuta (myntenhet) har de ulike nordiske land? Hvilken tror du er mest verdt? Og nunst?

Sverige	Svensk krona (SEK)
Norge	Norsk krone (NOK)
Finland	Euro (EUR)
Island	Islandsk krona (ISK)
Danmark	Dansk krone (DKK)

69 Nobelprisvinnere i litteratur

År	Navn	Land
1903	Bjørnstjerne Bjørnson	Norge
1909	Selma Lagerlöf	Sverige
1916	Carl Gustaf Verner von Heidenstam	Sverige
1917	Karl Adolph Gjellerup	Danmark
	Henrik Pontoppidan	
1920	Knut Hamsun	Norge
1928	Sigrid Undset	Norge
1931	Erik Axel Karlfeldt	Sverige
1939	Frans Eemil Sillanpää	Finland
1944	Johannes V. Jensen	Danmark
1951	Pär Lagerkvist	Sverige
1955	Halldór Laxness	Island
1974	Eyvind Johnson	Sverige
	Harry Martinson	

I 1966 delte Nelly Sachs, Tyskland/Sverige, prisen med Samuel Josef Agnon, Israel.

70 Hva heter Donald Duck i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige?

Danmark	Anders And & Co
Finland	Aku Ankka
Island	Andrés Önd og felageer
Norge	Donald Duck & Co
Sverige	Kalle Anka & C:o

72 Hvilke av de nordiske landene har vunnet Grand Prix? Finn navn på artist(er) og vinnermelodi?

År	Land	Vinnersang	Artist
1963	Danmark	<i>Dansevisen</i>	Grethe & Jørgen Ingemann
1974	Sverige	<i>Waterloo</i>	ABBA
1984	Sverige	<i>Diggi-loo-diggi-ley</i>	Herrey's
1985	Norge	<i>La det swinge</i>	Bobbysocks
1991	Sverige	<i>Fangad av en stormvind</i>	Carola
1995	Norge	<i>Nocturne</i>	Secret Garden
1999	Sverige	<i>Take me to your heaven</i>	Charlotte Nilsson
2000	Danmark	<i>Fly on the wings of love</i>	Olsen Brothers
2006	Finland	<i>Hard Rock Hallelujah</i>	Lordi

Hva heter det på dansk og svensk?

Dansk	Norsk	Svensk
frokost	lunsj	lunch
morgenmad	frokost	frukost
frø	frosk	groda
melis	farin	strösocker
myldretid	rushtid	rusningstid
rar	vennlig, søt, hyggelig	Rar
bolche	drops	karamell
forretning, butik	forretning, butikk	affär
vaske op	vaske opp	diska
æske	eske	ask
nederdel	skjørt	kjol
kjole og hvitt	kjole og hvitt	frack
underlig, mærkelig	underlig, merkelig	konstig
spetakel	spetakkel	oväsen
morsom	morsom	rolig
sjov	artig	trevlig
ferie	ferie	semester
sæbe	såpe	tvål
dygtig	dyktig	skicklig
lagkake	bløtkake	tårta
lomme	lomme	ficka
iscreme	iskrem	glass
lyn	lyn	blixt
formål, hensikt	formål	syfte
fælles	felles	gemensam
kryds og bolle	bondesjakk	luffarschack
blødkøgt	bløtkøkt	löskøkt
forlange	kreve	begära
pige	jente	flicka
dræng	gutt	pojke
tjenestekarl	dreng	dräng
grine	le, flire	grina, flina
græde	gråte, grine	gråta
forskellig	forskjellig	olik
nabo	nabo	granne
uge	uke	vecka
vindue	vindu	fönster
true	true	hota
travlt	travelt	bråttom
pæm	pen	vacker
bolig	bolig	bostad
bold	ball	boll
reje	reke	räka
pølse	pølse	korv